

Dafne Marko

Slovenščina v šolah s slovenskim učnim jezikom in dvojezičnim slovensko-italijanskim poukom v Italiji

Prvostopenjska srednja šola

Projekt *Nadgradnja in aktualizacija jezikovnega portala SMejse – Slovenščina kot manjšinski jezik* je bil izbran v okviru Javnega razpisa za (so)financiranje projektov, namenjenih predstavljanju, uveljavljanju in razvoju slovenskega jezika ter njegovi promociji v letih 2020 in 2021. Projekt je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

NASLOV

Slovnica je mala malica

AVTORICA

Dafne Marko

ZBIRKA

Rastoča slovenščina

UREDNIKA

Maja Melinc Mlekuž, Boris Kern

DELOVNA SKUPINA

Alex Devetak, Nastja Gherlani, Dunja Grgič, Boris Kern, Dafne Marko, Maja Melinc Mlekuž, Martina Pettiroso, Vito Poredoš

RECENZENTA

Andreja Žele, Gjoko Nikolovski

ZALOŽNIK

Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI)

VODJA PROJEKTA

Maja Melinc Mlekuž

GRAFIČNO OBLIKOVANJE IN PRELOM

Martina Pettiroso

Učne enote in drugo projektno gradivo najdete na spletnem portalu SMejse – Slovenščina kot manjšinski jezik.

https://www.smejse.it/wp-content/uploads/2021/11/UE_SLOVNICA_MALA_MALICA_interaktivna.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in študijski knjižnici v Trstu
COBISS.SI-ID 84996355
ISBN 978-88-95584-27-0 (PDF)

Trst 2021

Kazalo

1. Imenovalnik – 1. sklon	4
2. Rodilnik – 2. sklon	7
3. Dajalnik – 3. sklon	11
4. Tožilnik – 4. sklon	14
5. Mestnik – 5. sklon	17
6. Orodnik – 6. sklon	21
7. Moške sklanjatve in posebnosti	24
8. Ženske sklanjatve in posebnosti	30
9. Srednje sklanjatve in posebnosti	35
10. Vaje – sklanjanje	38
11. Osebni zaimki v slovenščini	42
12. Osebni zaimki za zaimkoma ki in kateri	47
13. Povratni osebni zaimki	50
14. Povratni svojilni zaimki	53
15. Oziralni zaimki v slovenščini	55
16. Lastnostni in vrstni pridevnik	59
17. Določna in nedoločna oblika pridevnika	63
18. Dovršni in nedovršni glagoli	66
19. Glagola morati in moči	70
20. Velelni naklon – velelnik	73
21. Uporaba trpnika v slovenščini	77

IMENOVALNIK – 1. SKLON

Po samostalniku v imenovalniku se vprašamo **kdo ali kaj**. Govorimo torej o **vršilcu dejanja**, **nosilcu stanja** oz. osebi ali predmetu, ki **nekaj počne**. Na začetku si pogledjmo nekaj primerov.

Mama je v nedeljo pripravila govejo juho in pečenko.

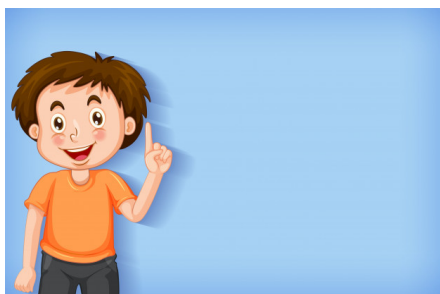
Stric in teta sta šla na dopust v Portorož.

Na sosedovi strehi sedi mačka.

Knjiga je ležala na mizi, svinčnik pa je bil na tleh.

Kaj si opazil? V večini primerov imamo **samostalnik v 1. sklonu za začetku povedi** (mama, stric, knjiga). V tretjem primeru pa imamo samostalnik v imenovalniku **na koncu povedi**. Pozorni moramo biti torej na to, po katerem delu povedi se vprašamo **kdo ali kaj**. Pogledjmo še enkrat drugi primer. V tej povedi imamo **dva samostalnika** v imenovalniku – »stric« in »teta«. Oba se nanašata na **isti glagol** – oba sta šla na dopust. V zadnjem primeru imamo prav tako **dva samostalnika** v 1. sklonu, vsak pa ima tudi svoj glagol.

Zapomni si: po samostalniku v imenovalniku se vprašamo »kdo ali kaj«.
Stoji lahko na začetku, v sredini ali na koncu povedi.

Vsi samostalniki v zgornjih primerih so uporabljeni v **ednini**. Kot vemo, pa imamo v slovenščini **tri števila** – ednino, dvojino in množino.

Pri **moškem spolu** ima samostalnik v **ednini** ničto končnico, v **dvojini** končnico **-a**, v **množini** pa **-i**. Pri **ženskem spolu** ima samostalnik v **ednini** navadno končnico **-a**, v **dvojini** končnico **-i**, v **množini** pa **-e**. Pri **srednjem spolu** moramo biti **zelo pazljivi**. Hitro se namreč zgodi, da samostalnik v dvojini zapišemo napačno. V **dvojini** ima samostalnik končnico **-i**, v **množini** pa **-a**.

Pozorni moramo biti na dvojino – pri samostalnikih ženskega in srednjega spola pogosto slišimo množinske oblike (npr. dve knjige, dva jezera), kar pa ni pravilno. Ustrezni sta dvojinski obliki: dve knjigi, dve jezeri.

Poglejmo si že nekaj primerov.

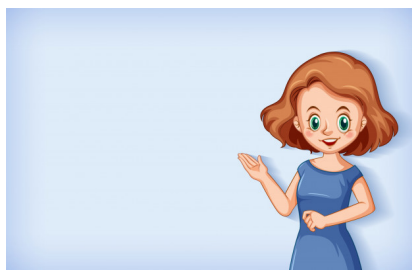
→ Na vrtu sta dve drevesi.

✗ Na vrtu sta dva drevesa.

→ V garaži sta dve kolesi.

✗ V garaži sta dva kolesa.

Zapomni si: v **srednjem spolu** ima samostalni v **dvojini končnico -i**.

Kako si lahko pri takšnih primerih pomagaš? Ko si v dvomih, katero obliko bi uporabil, **pred samostalnik v mislih postavi številko »dve«**. Tako boš hitro ugotovil, da imamo »dve kolesi« in ne »dve kolesa«.

Samostalniki pa niso edine besede, ki poznajo sklone. V različne sklone lahko postavimo tudi **pridevnike** in **zaimke**. Poglejmo si najprej razpredelnico samostalnikov s pridevniki.

	moški	ženski	srednji
EDNINA	nov ključ	nov a miz a	nov o okn o svetl o sonc e
DVOJINA	nov a ključ a	nov i miz i	nov i okn i
MNOŽINA	nov i ključ i	nov e miz e	nov a okn a

V imenovalniku je pravilo za pridevnike zelo enostavno – **pridevnik ima enako končnico kot samostalnik**. Pri **moškem spolu** bo v **ednini** **ničta končnica**, v **dvojini** končnica **-a** in v **množini** končnica **-i**. Pri **ženskem spolu** ima pridevnik v ednini končnico **-a**, v **dvojini** končnico **-i** in v **množini** končnico **-e**. Pri **srednjem spolu** pa ima pridevnik v ednini končnico **-o** ali **-e** (na primer **lepo**, **veliko**, ampak **sveže** in **vroče**), v **dvojini** končnico **-i** in v **množini** končnico **-a**.

Omenili smo, da imajo različne sklone tudi **zaimki**. To so besede, ki **nadomeščajo samostalnike ali pridevnike**. Poglejmo si razpredelnico **osebnih zaimkov** za vse tri osebe v imenovalniku.

	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
1. oseba	jaz	midva midve/medve	mi me
2. oseba	ti	vidva vidve/vedve	vi ve
3. oseba	on/ona/ono	onadva onidve/onedve	oni one

Pozorni moramo biti na to, **o katerih osebah govorimo**. Če imamo dve osebi **ženskega spola**, bomo uporabili **oblike na -e** (midve, vidve, onidve). Pri **treh osebah ženskega spola** prav tako uporabimo **oblike na -e** (me, ve, one). Če je v skupini **nekaj moških in nekaj žensk**, pa uporabimo **obliko za moški spol**.

VAJE

Vstavi besede v prvi sklon.

Moji _____ (sestra) sta starejši od mene.

Na mizi so trije _____ (svinčnik) in dve _____ (knjiga).

Kateri dve _____ (veliko mesto) sta to?

V skrinji sta dva _____ (zlat prstan).

Pred hišo stojita dve _____ (visoko drevo).

Namesto samostalnikov vstavi osebne zaimke.

Jure je bil v šoli prvi. _____ je zelo zgodaj vstal.

Maja, Tina in Špela se igrajo na dvorišču. _____ se rade igrajo skrivalnice.

Tina in njena mama sta na vrtu. _____ sta zelo pridni.

Kaj je Mojca po poklicu? _____ je učiteljica.

Maja in Polona, kaj bosta _____ jedli za kosilo?

Nočem se igrati s teboj. _____ vedno goljufaš!

RODILNIK – 2. SKLON

Po samostalniku v rodilniku se vprašamo **koga ali česa**. Rodilnik uporabljamo v različnih situacijah, ki jih bomo spoznali v nadaljevanju.

Zelo pomembna lastnost rodilnika je, da ga uporabljamo, ko poved **zanikamo**. Poglejmo si nekaj primerov.

Jure ni našel šolske torbe.

Mama še nikoli ni obiskala Turčije.

Moja sošolka ima dva brata, jaz pa nimam brata.

Kaj opaziš? Ko zanikamo poved, moramo samostalnik postaviti v **rodilnik**. Zelo pogosta **napaka** je, da **samostalnik postavimo v tožilnik**. Poglejmo si dva primera.

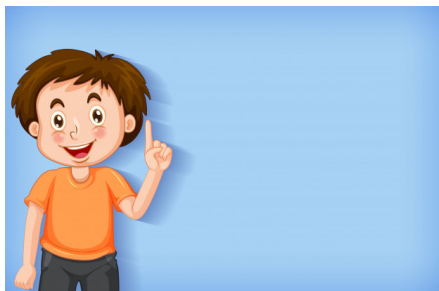
X *Država še ni sprejela zakon o plačah.*

→ *Država še ni sprejela zakona o plačah.*

X *Ne morem poklicati sestro, ker je v službi.*

→ *Ne morem poklicati sestre, ker je v službi.*

Zapomni si: pri nikalnih povedih uporabimo rodilnik.

Vsi samostalniki v zgornjih primerih so uporabljeni v **ednini**. Kot vemo, pa imamo v slovenščini **tri števila** – ednino, dvojino in množino.

Pri moškem spolu imamo dva primera. Kaj misliš, zakaj? Dobro poglej oblike za **dvojino** in **množino**. Če se osnova, ki ji dodamo končnico, **konča na črko c, j, č, š ali ž**, dodamo **končnico -ev** in ne **-ov**. Zato imamo v tabeli dva samostalnika – stol ima v dvojini in množini obliko **stolov**, ključ pa **ključev**. Pri **ženskem spolu** imamo v **ednini** končnico **-e**, v **dvojini** in **množini** pa **ničto končnico**. Pri **srednjem spolu** pa imamo v **ednini** končnico **-a**, v **dvojini** in **množini** pa prav tako **ničto končnico**. Poglejmo si še nekaj primerov.

Mama še ni poklicala učiteljice.

Ker smo se prejšnji teden preselili, še nimamo pohištva.

Miha ne mara krofov.

Zapomni si: če se **osnova konča** na črko **c, j, č, š** ali **ž**,
ima **samostalnik moškega spola** v **dvojini** in **množini** končnico **-ev**.

Zelo pogosto pred samostalnikom uporabimo tudi **pridevnik**. Poglejmo si razpredelnico samostalnikov s pridevniki za roditelja.

	moški	ženski	srednji
EDNINA	nov ega telefona	nove e prijateljice	lepe ga mesta
DVOJINA IN MNOŽINA	nov ih telefon ov nov ih prijatelj ev	nov ih prijateljic	lep ih mest

Pri **moškem** in **srednjem spolu** dobi **pridevnik** v **ednini** končnico **-ega**, v **dvojini** in **množini** pa **-ih**. Pri **ženskem spolu** ima **pridevnik** v **ednini** enako končnico kot samostalnik, torej končnico **-e**, v **dvojini** in **množini** pa prav tako končnico **-ih**.

Rodilnika pa ne uporabljamo samo pri zanikanju. Obstaja namreč **skupina predlogov**, ki zahtevajo samostalnik v drugem sklonu. To so predlogi **iz, s/z, od, do, brez, blizu, zraven, okoli, nasproti, zaradi** in drugi. Poglejmo si nekaj primerov.

Iz šolske torbe je vzel svinčnik.

Lepe pozdrave z Dunaja!

Od Slovenije do Nemčije je 600 kilometrov.

V šolo so odšli brez zvezkov.

Blizu naše hiše je pošta.

Osnovna šola je zraven trgovine.

Stanujemo nasproti parka.

Zaradi dežja smo ostali doma.

Zapomni si: za predlogi **iz, s/z, od, do, brez, blizu, zraven, okoli, nasproti, zaradi** ipd.
imamo samostalnik v **rodilniku**.

Dobro si pogledaj tretji primer. V njem se skriva še en samostalnik v rodilniku. Ga najdeš? Tudi beseda **kilometer** je samostalnik, v povedi pa je zapisan v **množini** in **rodilniku**. Velja namreč pravilo, da uporabimo **rodilnik**, ko imamo **pred samostalnikom število od 5 naprej, mersko enoto** ali besedo, ki označuje **količino**. Poglejmo si nekaj primerov.

Mama je kupila **malo kruha**.

Za juho potrebujemo **3 kilograme krompirja**.

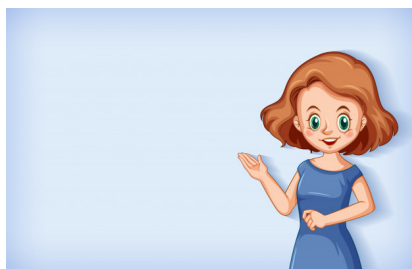
Za božič smo spekli **veliko piškotov**.

V učilnici je **deset fantov** in **osem deklet**.

Vsak dan moramo popiti **2 litra vode**.

Z oranžno barvo so zapisana **števila nad 5**, **merske enote** ali druge besede, po katerih se lahko vprašamo »koliko«. V teh primerih je samostalnik, ki sledi, vedno v **rodilniku**.

Zapomni si: za števili nad 5, merskimi enotami ali drugimi besedami, ki izražajo količino, imamo samostalnik v rodilniku. Pomagamo si tako, da se vprašamo »koliko«.

Podobno kot pri predlogih imamo tudi **posebno skupino glagolov**, ki zahtevajo **samostalnik v rodilniku**. To so na primer glagoli **bati se**, **dotakniti se**, **lotiti se**, **najesti se**, **naveličati se**, **sramovati se**, **veseliti se** ipd. Kot vidiš, gre v teh primerih za **povratne glagole**, ki jih uporabljamo z besedico »se«. Poglejmo si nekaj primerov.

*Mojca se boji **kač**.*

*Pazljivo se je dotaknila **psa**.*

*Marko, si se že lotil **domače naloge**?*

*Za božič smo se najedli **potice**.*

*Naveličala sem se **risanja**.*

*Ne sramuj se **svoje mame**!*

*Zelo se že veselimo **počitnic**.*

PAZI

Kot smo že omenili, pri **zanikanju uporabljamo rodilnik**. Velja to za vse nikalne povedi? Poglejmo si dva primera.

*Moja mama je **učiteljica**.*

*Moja mama ni **učiteljica**.*

*Petra ima novo **torbo**.*

*Petra nima nove **torbe**.*

Kaj opaziš? Druga in četrta poved imata zanikano glagolsko obliko (ni in nima). Vseeno pa smo pri drugem primeru uporabili **imenovalnik**, pri četrtem pa **rodilnik**. Velja namreč pravilo, da **rodilnik** uporabimo samo takrat, ko bi v **trdilni povedi** uporabili **tožilnik**. Drugače povedano: če se v trdilni povedi vprašamo »koga ali kaj« (tožilnik), se bomo v nikalni povedi vprašali »koga ali česa« (rodilnik). Torej: koga ali kaj ima Petra → novo torbo in koga ali česa nima Petra → torbe. Če pa imamo v **trdilni povedi** **imenovalnik**, torej »kdo ali kaj«, bo tudi v **nikalni povedi** ostal **imenovalnik**. Tak primer imamo v prvi in drugi povedi: kdo je moja mama → učiteljica in kdo ni moja mama → učiteljica.

VAJE

Besede postavi v rodilnik.

Nikoli nismo imeli _____ (pes) ali _____ (mačka).

V živalskem vrtu nismo videli _____ (morski psi).

Mama je kupila pet _____ (banane) in šest _____ (hruške).

V naši vasi ni _____ (visoke stolpnice).

Ali se bojiš _____ (pajki)?

Od _____ (naša hiša) do _____ (osnovna šola) je 200 _____ (metri).

Prinesi mi prosim čokolado brez _____ (rozine).

Za zajtrk je pojedel malo _____ (kosmiči) in pol litra _____ (jogurt).

Nisem še videla tako _____ (velika ladja).

Popravi napake.

Kupi kruh in marmelado in ne pozabi kupiti tudi moko.

Na morju nismo našli nobeno lepo školjko.

Domačo nalogo ne smemo prepisati od sošolca.

Jure in Peter še nista gledala film.

Krompir ne lupi z nožem.

DAJALNIK – 3. SKLON

Po samostalniku v dajalniku se vprašamo **komu ali čemu**. Dajalnik uporabljamo predvsem takrat, ko imamo prejemnika – nekdo je torej nekaj dobil, prejel ipd. Poglejmo si nekaj primerov.

*Jure je **svoji mami** podaril šopek rož.*

*Mojca se je nasmejala **poštarju**.*

***Bratu** je pomagal pri domači nalogi.*

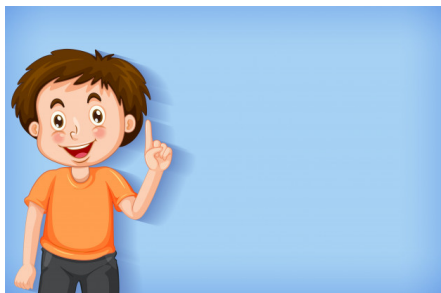
V vseh primerih smo imeli **vršilca dejanja** v **imenovalniku** (Jure, Mojca, jaz), **prejemnik** oz. oseba, ki je bila nečesa deležna, pa je uporabljena v **dajalniku**. Tako je mama dobila šopek rož, poštar je »prejel« nasme, brat pa pomoč. V prvem in tretjem primeru imamo poleg imenovalnika in dajalnika še samostalnik v tožilniku (šopek rož in domača naloga). Pri tej skupini glagolov se torej pojavita **dva predmeta** – vprašamo se: **kdo** je **komu** podaril/ponudil **kaj**. Poglejmo še nekaj primerov.

*Oče je rekel **hčerki**, da bodo šli konec tedna na izlet.*

*Oče je ponudil **babici**, da jo pelje v mesto.*

Kot vidimo, lahko naš samostalnik v tožilniku nadomestimo s celim stavkom – v tem primeru govorimo o odvisniku. Vseeno pa vprašanje ostaja enako: **kdo** je **komu** rekel/ponudil **kaj**.

Zapomni si: z dajalnikom izražamo predvsem prejemnika.

Vsi samostalniki v zgornjih primerih so uporabljeni v **ednini**. Kot vemo, pa imamo v slovenščini **tri števila** – ednino, dvojino in množino.

Pri **moškem spolu** in **srednjem spolu** dobi samostalnik v **ednini** končnico **-u**, v **dvojini** končnico **-oma**, v množini pa **-om**. Pri **ženskem spolu** imamo v **ednini** končnico **-i**, v **dvojini** **-ama**, v množini pa **-am**. Pri **dvojini** moramo biti posebej pozorni. Če se spomniš tabele z rodilnikom, veš, da imajo vsi samostalniki v dvojini in množini enako obliko (npr. miz, sosedov, mest). V dajalniku pa se **dvojina** od **množine** razlikuje v **končni črki -a**. Poglejmo si še nekaj primerov.

*Mama je **otrokom** podarila darila.*

*Peter je **prijateljema** povedal, da ima novo kolo.*

***Drevesom** na vrtu moramo pustiti dovolj prostora, da razvijejo korenine.*

Zelo pogosto pred samostalnikom uporabimo tudi pridevnik. Poglejmo si razpredelnico samostalnikov s pridevniki za dajalnik.

	moški	ženski	srednji
EDNINA	nov emu sosedu	dobri učitelj ci	velik emu mestu
DVOJINA	nov ima sosed oma nov ima prijatelj ema	dobri ma učiteljic ama	velik ima mest oma velik ima gledališč ema
MNOŽINA	nov im sosed om nov im prijatelj em	dobri m učiteljic am	velik im mest om velik im gledališč em

Pri moškem in srednjem spolu dobi pridevnik v ednini končnico **-emu**, v dvojini končnico **-ima** in v množini končnico **-im**. Pri ženskem spolu pa ima pridevnik v ednini enako končnico kot samostalnik, torej končnico **-i**, v dvojini končnico **-ima**, v množini pa končnico **-im**.

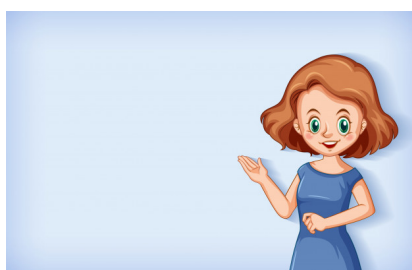
Tako kot pri rodilniku obstaja tudi skupina predlogov, ki zahtevajo samostalnik v tretjem sklonu. To so predlogi **k/h**, **proti** in **kljub**. Poglejmo si nekaj primerov.

Mitja gre jutri **k** zdravniku.

Družina se je zgodaj zjutraj odpeljala **proti** domu.

Kljub nevihti smo odšli na sprehod v gozd.

Zapomni si: za predlogi k/h, proti in kljub imamo samostalnik v dajalniku.

Podobno kot pri predlogih imamo tudi posebno skupino glagolov, ki zahtevajo samostalnik v dajalniku. To so na primer glagoli bližati se, čestitati, čuditi se, gabiti se, gnusiti se, groziti, izmikati se, izogniti se, mahati, maščevati se, nagajati, odgovoriti, pomagati, slediti, zaupati ipd. Kot vidiš, gre v večini primerov za glagole, ki izražajo, da nekdo nekaj prejme (čestitko, grožnjo, odgovor, pomoč ipd.). Poglejmo si nekaj primerov.

Poletje se bliža **koncu**.

Mojca se čudi **navihani opici**.

Marko, zakaj nenehno nagajaš **mlajšemu bratu**?

Zelo dobro je slediti **svojim sanjam**.

Zaupaj **starim staršem**, doživeli so že marsikaj.

VAJE

Besede postavi v dajalnik.

Če se želiš izogniti _____ (zastoj), pojdi v šolo raje s kolesom.

Ko smo se peljali proti _____ (morje), sem gledala skozi okno.

Jure želi pomagati _____ (dva prijatelja).

_____ (bratje in sestre) je razdelil marelice.

Ko smo se približali _____ (glavno mesto), se je promet zgostil.

Pridruži se _____ (bralni krožek), super je!

Modro krilo _____ (moja sestra) zelo pristoji.

_____ (prijazne sošolke) je pomagal pri domači nalogi.

TOŽILNIK – 4. SKLON

Po samostalniku v tožilniku se vprašamo **koga ali kaj**. Četrti sklon uporabljamo zelo pogosto, predvsem pri prehodnih glagolih.

Prehodni glagoli si tisti, pri katerih dejanje **prehaja na predmet**. To pomeni, da se neko dogajanje ali aktivnost **navezuje na predmet**. Pri takšnih glagolih imamo poleg osebka (samostalniku v prvem sklonu) še predmet v **drugem, tretjem ali četrtem** sklonu. Poglejmo si nekaj primerov.

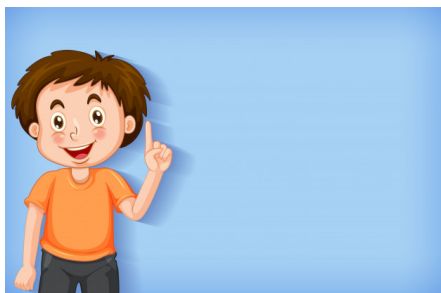
*Brat je skuhal odlično **kosilo**.*

*Peter je včeraj prvič ujel **ribo**.*

*Ali si videla **ново trgovino**?*

*Sestrica je narisala **konja**.*

Zapomni si: pri določenih **prehodnih glagolih** uporabljamo samostalnik v **tožilniku**.

Vsi samostalniki v zgornjih primerih so uporabljeni v **ednini**. Kot vemo, pa imamo v slovenščini **tri števila** – ednino, dvojino in množino.

Tako kot pri rodilniku imamo tudi tukaj uporabljena **dva samostalnika v moškem spolu**. Kaj misliš, zakaj? Dobro poglej obliki v **ednini**. Za moški spol velja pravilo, da samostalniki, ki opisujejo **neživo stvar** (na primer predmete, pojme ipd.), v tožilniku ednine **ne dobijo končnice**. Oblika za tožilnik je torej **enaka kot oblika za imenovalnik**. Če pa imamo samostalnik, ki opisuje **živo bitje** (na primer osebe ali živali), dobi samostalnik v ednini **končnico -a**. Tako torej vidimo **nov avto**, ampak **novega soseda**. To pravilo pa velja samo v ednini. V **dvojini** dobijo vsi samostalniki **moškega spola** končnico **-a**, v **množini** pa končnico **-e**. Pri **ženskem spolu** imamo v **ednini** končnico **-o**, v **dvojini** končnico **-i**, v **množini** pa končnico **-e**. Pri **srednjem spolu** imajo samostalniki v tožilniku enako obliko kot v imenovalniku. V **ednini** obdržijo končnico **-o** ali **-e**, v **dvojini** končnico **-i** in v **množini** končnico **-a**. Poglejmo si še nekaj primerov.

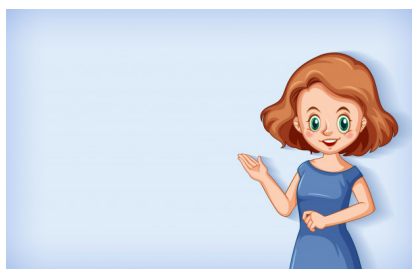
*Mama je poljubila **sina**.*

*Ali si že videl **nov film**?*

*Na vrtu so posadili dve **drevesi**.*

*Prinesi prosim **stole** in **mize**.*

Zapomni si: pri samostalnikih moškega spola, ki opisujejo **neživo stvar**, sta **obliki za imenovalnik in tožilnik enaki**. Pri samostalnikih moškega spola, ki opisujejo **živa bitja**, pa v tožilniku uporabimo **končnico -a**.

Zelo pogosto pred samostalnikom uporabimo tudi **pridevnik**. Poglejmo si razpredelnico samostalnikov s pridevniki za tožilnik.

	moški	ženski	srednji
EDNINA	nov film nov ega prijatelj a	nov o prijatelj ico	nov o okn o svetl o sonc e
DVOJINA	nov a film a	nov i prijatelj ici	nov i okn i
MNOŽINA	nov e film e	nov e prijatelj ice	nov a okn a

Pri **moškem spolu** velja v ednini podobno pravilo kot pri samostalniku. Za **nežive stvari** uporabimo enako obliko kot v imenovalniku, za **žive stvari** pa končnico **-ega**. V **dvojnini** in **množini** ima **pridevnik enako končnico kot samostalnik**. Pri **ženskem** in **srednjem spolu** ima pridevnik v vseh treh številih **enako končnico kot samostalnik**.

Tako kot pri drugih sklonih obstaja **skupina predlogov**, ki jih uporabljamo s samostalnikom v četrtem sklonu. To so predlogi **na, v, po, za, čez, skozi, ob, nad, pod, pred** in **med**. Vendar pozor! Pri določenih predlogih je uporaba sklona **odvisna od glagola oz. pomena celotne povedi**. Predlogoma **v** in **na** sledi samostalnik v **četrtem sklonu**, ko govorimo o **premikanju oz. smeri**. Tako gremo na primer **v Ljubljano** ali **na tržnico**. Ko govorimo o **določenem kraju oz. poziciji**, pa bo predlogoma **v** in **na** sledil samostalnik v **petem sklonu**. Tako smo bili včeraj na primer **v Ljubljani** ali **na tržnici**. Poglejmo si nekaj primerov.

*Jutri gremo z družino **na morje**.*

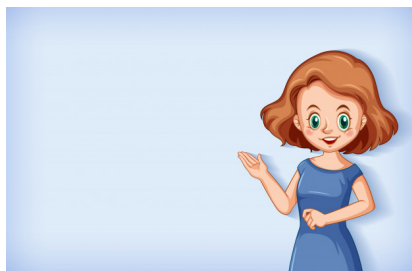
*Ta torta je **za moje prijatelje**.*

*Motor je prislonil **ob steno**.*

*Pes se je skrnil **pod mizo**.*

*Miklavž je bonbone razdelil **med prijatelje**.*

Zapomni si: za predlogi **na, v, za, čez, skozi, ob, nad, pod, pred, med** ipd. imamo samostalnik v tožilniku. Pri določenih predlogih je sklon samostalnika odvisen od pomena povedi.

PAZI

Kot smo že omenili, je oblika samostalnika moškega spola v tožilniku ednine odvisna od tega, ali samostalnik označuje **živo ali neživo stvar**. Čeprav se zdi kategorija živosti predvidljiva, pa imamo tudi določene posebnosti. Poleg imen bitij se s končnico -a sklanjajo tudi besede, ki so **včasih označevale** ali **lahko označujejo tudi bitja** (npr. Slovan kot klub, rak kot bolezen, vipavec kot vrsta vina ipd.). Prav tako dobijo končnico -a tudi besede, ki označujejo **karte** ali **gobe**, npr. pik, križ ali jurček. Vse pogosteje pa na tak način sklanjamo tudi **znamke** oz. **vrste avtomobilov**. Poglejmo si nekaj primerov.

*Z bratom sva v gozdu našla **jurčka**.*

*Znanec ima **raka** na pljučih.*

*Moj oče vozi **golfa**, mama pa **mercedesa**.*

VAJE

Besede postavi v tožilnik.

Miha je na _____ (pisalna miza) odložil _____ (knjiga).

Ali si že videla _____ (nov sošolec)?

V garaži imamo dve _____ (gorsko kolo).

Sestra je narisala tri _____ (rdeča cvetlica) in dve _____ (listnato drevo).

Kolo nasloni ob _____ (stena), čelado pa odloži na _____ (predalnik).

Včeraj sem našla _____ (goban).

Prinesi mi prosim _____ (daljinec) za _____ (televizija).

Maja je v mestu srečala svoji _____ (najboljša prijateljica).

Petra vsak dan zalije _____ (roža).

Za rojstni dan vedno dobim dve _____ (pismo).

MESTNIK – 5. SKLON

V tem poglavju bomo spoznali peti sklon v slovenščini – **mestnik**. Po samostalniku v mestniku se vprašamo »(pri) kom ali čem«. Kot pove že ime, uporabljamo mestnik predvsem takrat, ko govorimo o **kraju**, **lokaciji** ali **prostoru**. Najlažje je, da si pri vprašanju pomagamo s predlogom »pri«. Poglejmo si nekaj primerov.

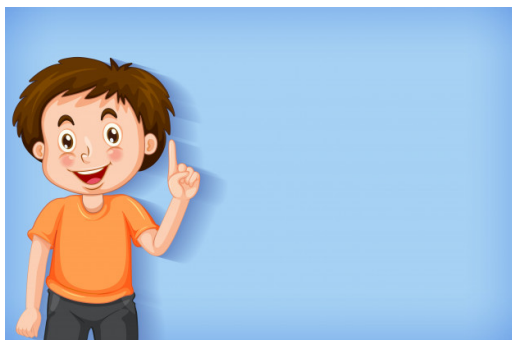
*Včeraj smo bili pri **dedku** in **babici**.*

*V šoli smo govorili o **francoski revoluciji**.*

*Jure stanuje v **Novi Gorici**.*

Kaj opaziš? Pred samostalnikom v mestniku zelo pogosto stoji predlog (na primer pri, o ali v). V nadaljevanju bomo spoznali predloge, ki zahtevajo samostalnik v mestniku.

Zapomni si: ko govorimo o **lokaciji, **kraju** ali **prostoru**,
pogosto uporabljamo **mestnik**.**

Vsi samostalniki v zgornjih primerih so uporabljeni v **ednini**. Kot vemo, pa imamo v slovenščini **tri števila** – ednino, dvojino in množino.

V **ednini** so oblike za **mestnik** **enake oblikam** za **dajalnik**. Pri **moškem** in **srednjem spolu** imamo končnico **-u**, pri **ženskem spolu** pa končnico **-i**. Oblike za dvojino in množino pa se razlikujejo. Pri **moškem** in **srednjem spolu** dobimo v **dvojini** in **množini** končnico **-ih**, pri **ženskem spolu** pa imamo v **dvojini** in **množini** končnico **-ah**. Poglejmo si še par primerov.

*Ob **prijateljcah** se je vedno dobro počutila.*

*Babica je ves čas govorila o **sosedih**.*

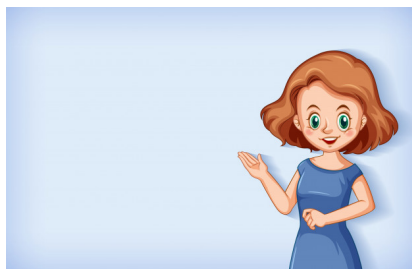
*Si že bila v **Novem mestu**?*

Zelo pogosto pred samostalnikom uporabimo tudi pridevnik. Poglejmo si razpredelnico samostalnikov s pridevniki za mestnik.

	moški	ženski	srednji
EDNINA	o nov em prijatelj u	o nov i prijatelj ici	o lep em mest u
DVOJINA in MNOŽINA	o nov ih prijatelj ih	o nov ih prijatelj icah	o lep ih mest ih

Pri moškem in srednjem spolu dobi pridevnik v ednini končnico **-em**, v dvojini in množini pa **-ih**. Pri ženskem spolu ima pridevnik v ednini enako končnico kot samostalnik, torej končnico **-i**, v dvojini in množini pa prav tako končnico **-ih**. Zelo pozoren moraš biti na razliko med dajalnikom in mestnikom. Ta razlika je vidna tudi pri oblikah pridevnika. Pridevniki v moškem in srednjem spolu dobijo v dajalniku končnico **-emu**, v mestniku pa **-em**.

Zapomni si: samostalniške oblike za mestnik in dajalnik se v ednini ne razlikujejo, pridevniki moškega spola pa imajo v mestniku samo končnico **-em** in ne **-emu**.

Kot smo že omenili, se mestnik zelo pogosto uporablja, ko imamo predlog, in sicer ob predlogih **na**, **v**, **po**, **pri**, **ob**, **o** in drugih. Poglejmo si nekaj primerov.

Včeraj sem bil z bratom **na knjižnem sejmu**.

Je Marko že **v postelji**?

Po sestanku je odšla domov.

Včeraj sem bil **pri zdravniku**.

Ob cesti je sedela mačka in opazovala ptiče.

Pogovarjali smo se **o glasbi**.

Zapomni si: za predlogi **na, v, po, pri, ob, o** ipd. imamo samostalnik v mestniku.

PAZI!

Kot smo že omenili, sta si **dajalnik in mestnik v oblikah zelo podobna**, zato je pomembno, da ju ne zamenjamo. V poglavju o tožilniku smo zapisali, da je **sklon samostalnika odvisen od pomena povedi**. To je zelo pomembno pri uporabi predlogov **v, na in po**. Poglejmo si nekaj primerov.

Anže je vstopil v **stanovanje**.

Mojca je že cel dan v **stanovanju**.

Knjige odloži na **polico**.

Lončnica stoji na **polici**.

Mama je šla v trgovino po **juho**.

V nedeljo cela kuhinja diši po **juhi**.

Kaj opaziš? V prvem, tretjem in petem primeru smo uporabili **tožilnik** (koga ali kaj). Kot vidiš, gre v vseh primerih za **premikanje**, Anže je vstopil, knjigo odloži in mama je šla. V drugem, četrtem in šestem primeru pa smo uporabili **mestnik**, po samostalniku smo se vprašali »kom ali čem«. V teh primerih smo govorili o **stanju**, kje je Mojca, kje stoji lončnica in kako diši kuhinja.

Posebej pozoren moraš biti na obliko pridevnika. Ker sta si obliki za dajalnik in mestnik tako podobna, ju namreč pogosto zamenjamo. Poglejmo si še par primerov.

X Včeraj smo se pogovarjali o novemu sosedu.

→ Včeraj smo se pogovarjali o **novem sosedu**.

X Ob lepemu vremenu gremo na sprehod v gozd.

→ Ob **lepem vremenu** gremo na sprehod v gozd.

VAJE

Besede postavi v mestnik.

Včeraj sem bil s prijateljico v _____ (nakupovalni center).

V _____ (velika mesta) najdemo železniške postaje in letališča.

Si bil včeraj pri _____ (osebni zdravnik)?

Živim v majhni vasici pri _____ (Nova Gorica).

Kako pogosto se s prijatelji pogovarjaš o _____ (težave)?

Ob _____ (naša hiša) stoji visoka breza.

Otroci so imeli v _____ (šolske torbe) veliko knjig in zvezkov.

O _____ (gorsko podnebje) vem zelo veliko.

Popravi napake.

Včeraj smo bili na obisku pri staremu očetu.

V glavnemu mestu živi tudi Alenka z družino.

Mama in oče sta se pogovarjala o novemu učitelju.

Na sosedovem vrtu se zjutraj zbirajo lastovke.

Prepoznala sem ga po globokemu glasu.

ORODNIK – 6. SKLON

V tem poglavju bomo spoznali zadnji, šesti sklon v slovenščini – **orodnik**. Po samostalniku v orodniku se vprašamo »(s) kom ali čim«. Kot pove že ime, orodnik uporabljamo takrat, ko govorimo o **orodju**, **sredstvu** ali **sprememstvu**. Poglejmo si nekaj primerov.

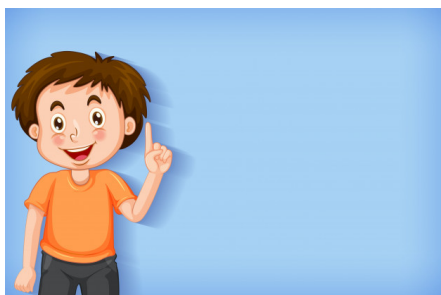
*Z **mamo** in **očetom** je obiskal babico.*

*Na koncu predstave se je s **ponosom** priklonil.*

*Slike je izrezal s **škarjami**.*

Kot vidiš, se orodnik zelo pogosto uporablja s **predlogi**, predvsem s predlogom **s/z**. Zato si lahko pomagaš tudi tako, da se vprašaš »s kom ali čim«.

Zapomni si: ko govorimo o orodju, sredstvu ali spremstvu, uporabimo orodnik.

Vsi samostalniki v zgornjih primerih so uporabljeni v **ednini**. Kot vemo, pa imamo v slovenščini **tri števila** – ednino, dvojino in množino.

Pri moškem spolu imamo dva primera. Kaj misliš, zakaj? Kot smo omenili že v poglavju o rodilniku, velja pravilo, da osnovi, ki se **konča na črko c, j, č, š ali ž**, dodamo **končnico -ev** in ne **-ov**. Zato nekaj počnemo z **likalnikom** ali z **nožem**. Pri **moškem spolu** imamo v **dvojini** končnico **-oma** ali **-ema**, v množini pa je končnica **enaka kot v imenovalniku**, torej **-i**. Pri **ženskem spolu** dobi samostalnik v **ednini** končnico **-o**, v **dvojini** končnico **-ama**, v množini pa **-ami**. **Srednji spol** je podoben moškemu, v **ednini** imamo končnico **-om** ali **-em**, v **dvojini** končnico **-oma**, v množini pa končnico **-i**.

Poglejmo si še nekaj primerov.

*Mama se pogovarja s **hčerkami**.*

*Sliko smo na steno pritrdili z **žebli**.*

*Naročila je palačinke s **sadjem**.*

Zapomni si: če se **osnova konča** na črko **c, j, č, š** ali **ž**, ima **samostalnik** **moškega** ali **srednjega spola** v **ednini** in **dvojni** končnici **-em** oz. **-ema**.

Zelo pogosto pred samostalnikom uporabimo tudi **pridevnik**. Poglejmo si razpredelnico samostalnikov s pridevniki za **orodnik**.

	moški	ženski	srednji
EDNINA	z naš im sosed om z naš im prijatelj em	z naš o sosed o	pred velik im mest om pred nov im gledališč em
DVOJINA	z naš ima sosed oma z naš ima prijatelj ema	z naš ima sosed ama	pred velik ima mest oma pred nov ima gledališč ema
MNOŽINA	z naš imi sosed i	z naš imi sosed ami	pred velik imi mest i

Pri **moškem** in **srednjem spolu** dobi **pridevnik** v **ednini** končnico **-im**, v **dvojni** končnico **-ima**, v **množini** pa **-imi**. Pri **ženskem spolu** ima **pridevnik** v **ednini** enako končnico kot **samostalnik**, torej končnico **-o**, v **dvojni** končnico **-ima** in v **množini** končnico **-imi**.

Kot smo omenili, se **orodnik** uporablja samo s **predlogi**. Ti **predlogi** so **s/z**, **za**, **nad**, **pod**, **pred**, **med** in drugi. Poglejmo si nekaj primerov.

*K zdravniku je šel **z** mamo.*

***Za** omaro je prah.*

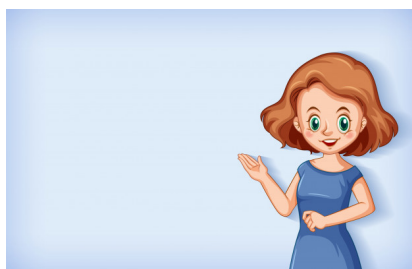
*Slika visi **nad** predalnikom.*

*Mačka leži **pod** pisalno mizo.*

***Pred** stanovanjskim blokom je veliko drevo.*

*Matej sedi **med** dedkom in babico.*

Zapomni si: za **predlogi** **s/z**, **za**, **nad**, **pod**, **pred**, **med** ipd. imamo **samostalnik** v **orodniku**.

PAZI!

Kot smo omenili že v poglavju o mestniku, je **sklon samostalnika** odvisen od **pomena povedi**. To je zelo pomembno pri uporabi **predlogov** **za**, **nad**, **pod**, **pred** in **med**. Poglejmo si nekaj primerov.

Kuža se je skril za **stol**.

Kuža leži za **stolom**.

Helikopter se je dvignil nad **mesto**.

Helikopter leti nad **mestom**.

Copate pospravi pod **predalnik**.

Copati ležijo pod **predalnikom**.

Stopil je pred **soseda**.

Stoji pred **sosedom**.

Stopi med **mamo** in **očeta**.

Jure sedi med **mamo** in **očetom**.

Kaj opaziš? Ko govorimo o **premikanju** ali **smeri**, uporabimo **tožilnik** (koga ali kaj). Tako se je kuža skril **za stol**, helikopter dvignil **nad mesto**, copate pa smo pospravili **pod predalnik**. Ko govorimo o **stanju** ali **položaju**, pa uporabimo **mestnik**, po samostalniku pa se vprašamo »kom ali čim«. Tako kuža leži **za stolom**, helikopter leti **nad mestom**, copati pa ležijo **pod predalnikom**.

VAJE

Besede postavi v orodnik.

S _____ (stara mama) pogosto igram karte.

Na potovanje smo šli s _____ (hitri vlak).

Pasove najdeš pod _____ (obleke).

Školjko je našel med _____ (skale).

Z _____ (najboljši prijatelji) se pogovarjam vsak dan.

Ptice letijo nad _____ (hiša).

Za _____ (visoke stolpnice) se skriva mestni park.

Prinesi mi prosim čokolado s _____ (sladke rozine).

Maja je stala pred _____ (tovornjak).

Pod _____ (Novo mestom) se skriva več rovov.

MOŠKE SKLANJATVE IN POSEBNOSTI

Ko govorimo o tipičnih končnicah moških samostalnikov, opisujemo **1. moško sklanjatev**. Sklanjatve so **vzorci**, po katerih se ravnaajo samostalniki, ko jih **sklanjamo**. Za moški spol poznamo **štiri sklanjatve**. Poglejmo si najprej nekaj primerov.

*Moja teta ne vozi **avta**.*

*Oče je prebral novice **prejšnjega dne**.*

*Mojca se še ni naučila zaigrati visokega **c**.*

*V razredu ni bilo **dežurnega**.*

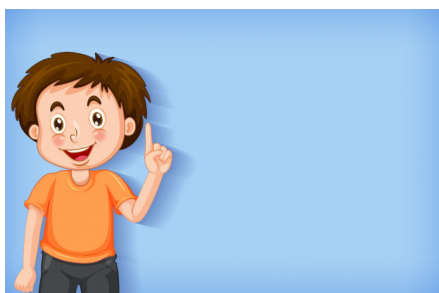
Kaj opaziš? Za ponazoritev smo pri vseh povedih uporabili **rodilnik**. Za moški spol v rodilniku načeloma uporabljamo **končnico -a**, kot vidiš, pa imamo v primerih **različne končnice**. Razlog je v tem, da ti samostalniki sodijo v **različne sklanjatve**.

PRVA MOŠKA SKLANJATEV

Najprej si pogledjmo **1. moško sklanjatev**. Samostalniki **1. moške sklanjatve** imajo v **rodilniku** **ednine** **končnico -a**. V razpredelnici vidiš vzorec za sklanjanje takšnih samostalnikov.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	korak	koraka	koraki
rodilnik	koraka	korakov	korakov
dajalnik	koraku	korakoma	korakom
tožilnik	korak	koraka	korake
mestnik	koraku	korakih	korakih
orodnik	korakom	korakoma	koraki

Zapomni si: samostalniki 1. moške sklanjatve imajo v rodilniku ednine končnico -a, v dajalniku pa -u.

Pri prvi moški sklanjatvi pa imamo tudi kar nekaj posebnosti. Pogledali so bomo samostalnike, ki imajo v imenovalniku druge končnice, samostalnike, pri katerih se osnova skrajša, samostalnike, ki pri sklonih dobijo dodatno črko, samostalnike s kategorijo (ne)živosti, samostalnike, ki dobijo v orodniku končnico -em namesto -om, samostalnike, ki dobijo v imenovalniku množine končnico -je in samostalnik otrok.

Samostalniki moškega spola imajo navadno ničto končnico, nekateri pa lahko imajo tudi končnico -a, -o, -e ali -u. Te samostalnike lahko sklanjamo po prvi moški sklanjatvi, na primer Marko - Marka; finale -finala ipd. Poglejmo si dva primera.

Ni mogel verjeti, da je v finalu.

Včeraj na predstavitvi ni bilo Darka.

Pri številnih samostalnikih se pri sklanjanju od rodilnika naprej osnova skrajša. To pomeni, da določeno črko izpustimo. Poglejmo si par primerov.

Oče je ostal brez posla. (samostalnik posel)

Kljub močnemu vetru so izpluli iz pristanišča. (samostalnik veter)

Monika si je zelo želela psa. (samostalnik pes)

Če pri določenih samostalnikih osnovo krajšamo, pa jo pri številnih drugih tudi daljšamo. Pogledali si bomo tri skupine: daljšanje z -j, -t in -n.

Samostalnikom, ki se končajo na -r, -a, -e, -i, -o in -u, pred končnico dodamo črko -j. Poglejmo si par primerov.

Si se že peljal z gliserjem?

Brali smo dela Emila Zolaja.

Miha je bil član sodniškega komiteja.

Zelo dolgo ni bilo taksija.

Na letnem nivoju podjetje zaposli tri nove delavce.

Novinarka ni mogla opraviti intervjuja.

PAZI!

Vsi samostalniki, ki se končajo na -r, še ne dobijo dodatne črke -j pred končnico. To so recimo samostalniki mir, dar, govor, vir, veter, Madžar, sever ipd.

Prav tako se vsi samostalniki, ki se končajo na črko -e, ne podaljšujejo z -j. Nekateri samostalniki se namreč podaljšujejo s črko -t. To velja predvsem pri osebnih lastnih imenih. Poglejmo si nekaj primerov.

Si včeraj videl Toneta?

Pri Tinetu imajo novega psa.

Rad berem pesmi Franceta Prešerna.

Zadnja skupina samostalnikov dobi pri sklanjanju **dodatno črko -n**. To so predvsem samostalniki moškega spola, ki se **končajo s pripono -elj**. V teh primerih je možna tudi **oblika brez -n**, kjer **izpustimo vmesni -e**. Poglejmo si par primerov.

*Na suknjiču tokrat ni imel **nageljna**.*

***Franceljnu** povej, da ga čaka kosilo.*

O kategoriji živosti smo govorili že v gradivu o četrtem sklonu. Gre za samostalnike, ki **opisujejo živa bitja**, v tožilniku ednine pa dobijo **končnico -a**. Samostalniki, ki opisujejo **nežive stvari**, imajo v tožilniku ednine **enako končnico kot v imenovalniku**. Posebnosti si lahko ogledaš v gradivu za tožilnik, tukaj pa si poglejmo dva zanimiva primera.

*Na koncu ulice sem videl **žerjav**. (naprava za dvigovanje)*

*Na koncu ulice sem videl **žerjava**. (ptica z dolgim vratom)*

V gradivu za rodilnik in orodnik smo prav tako omenili, da samostalniki, ki se končajo na **-c, -j, -č, -š** in **-ž**, dobijo končnico **-em** ali **-ev** namesto **-om** ali **-ov**. Tukaj ne smemo pozabiti na primere, pri katerih se **osnova samostalnika** podaljša s črko **-j**. Tudi v teh primerih moramo izbrati končnico **-em** oz. **-ev**. Poglejmo si par primerov.

*S **stricem** se zelo pogosto pogovarjam.*

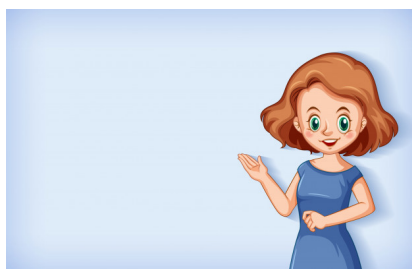
*Rad imam solato s **krompirjem**.*

*Je ostal brez **ključev**?*

*Košarkar je cel čas stal pod **košem**.*

*Alenka je z **možem** odšla v trgovino.*

Zapomni si: če se osnova konča na črko c, j, č, š ali ž, dobi samostalnik moškega spola končnico -em oz. -ev.

V zadnjo skupino sodijo samostalniki, ki imajo v imenovalniku množine končnico **-je**. Večini primerov obstajata dve obliki – s končnico **-i** ali **-je**. Poglejmo si nekaj primerov.

Starejši brati/bratje so navadno zelo zaščitniški.

Študenti/Študentje so sedeli pred fakulteto.

Muzikanti/Muzikantje imajo poleti veliko koncertov.

Posebnost je tudi samostalnik **otrok**. Pri sklanjanju imamo velikokrat težave, saj pogosto naredimo napako in zamenjamo obliki za mestnik in orodnik. Poglejmo si razpredelnico z vsemi oblikami za samostalnik **otrok**.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	otrok	otroka	otroci
rodilnik	otroka	otrok	otrok
dajalnik	otroku	otrokoma	otrokom
tožilnik	otroka	otroka	otroke
mestnik	otroku	otročih	otročih
orodnik	otrokom	otrokoma	otroki

Pomagaš si lahko tako: črka **c** je v abecedi pred črko **k**, zato imamo v končnici za mestnik najprej črko **-c**, v orodniku pa črko **-k**.

DRUGA MOŠKA SKLANJATEV

Samostalniki 2. moške sklanjatve imajo v rodilniku ednine končnico -e.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	vodja	vodji	vodje
rodilnik	vodje	vodij	vodij
dajalnik	vodji	vodjama	vodjam
tožilnik	vodjo	vodji	vodje
mestnik	vodji	vodjah	vodjah
orodnik	vodjo	vodjama	vodjami

Kot vidiš, so končnice pri drugi moški sklanjatvi enake kot pri prvi ženski sklanjatvi. Večino teh samostalnikov pa lahko sklanjamo tudi po prvi moški sklanjatvi. V tem primeru bi imeli oblike vodja – vodja – vodju.

Poglejmo si še razpredelnico za samostalnik **dan**, ki marsikomu povzroča preglavice. Tukaj imamo na voljo več različnih oblik.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	dan	dneva	dnevi
rodilnik	dne dneva	dni dnevov	dni dnevov
dajalnik	dnevu	dnema dnevoma	dnem dnevom
tožilnik	dan	dneva	dneve
mestnik	dnevu	dneh dnevih	dneh dnevih
orodnik	dnem dnevom	dnema dnevoma	dnemi dnevi

TRETJA MOŠKA SKLANJATEV

Samostalniki 3. moške sklanjatve imajo **v vseh sklonih enako obliko**. To sklanjatev poznajo predvsem **črke in kratice**, vseeno pa jih lahko sklanjamo **tudi po prvi moški sklanjatvi**. Poglejmo si nekaj primerov.

*Mojca se še ni naučila zaigrati visokega **c**.*

*Mojca se še ni naučila zaigrati visokega **c-ja**.*

*Besede zapisujemo brez končnega **e**.*

*Besede zapisujemo brez končnega **e-ja**.*

ČETRТА MOŠKA SKLANJATEV

Samostalnike 4. moške sklanjatve sklanjamo **enako kot pridevniške besede**. Tukaj govorimo predvsem o **posamostaljenih pridevniki**, kar pomeni, da imajo besede **obliko pridevnika**, v stavku pa delujejo kot **samostalniki**. Najlažje si je predstavljati, da smo **samostalnik izpustili**. Poglejmo si par primerov.

*Si danes že srečal **dežurnega**?*

*Država želi z zakonom ustrezneje poskrbeti za **upokojene**.*

***Starejšim** moramo odstopiti sedež.*

VAJE

Besede postavi v ustrezen sklon.

Na drevesu ni bilo _____ (večji ptiči).

Zelo rada se igra z _____ (otroci).

Pogosto se je spominjala _____ (dnevi), ki jih je preživela na morju.

Na gradbišču imamo pet _____ (delavci).

Poklicali smo _____ (mizar), ki se je pripeljal s _____ (sever).

Maja se strašno boji _____ (psi).

Pokliči prosim _____ (Stanko) in _____ (Tone).

Koga so včeraj imenovali za _____ (vodja)?

Petru so morali odstraniti _____ (mandlji).

Pri _____ (otroci) nikoli ne veš, o čem razmišljajo.

ŽENSKA SKLANJATVE IN POSEBNOSTI

Ko govorimo o tipičnih končnicah za sklone, opisujemo **1. žensko sklanjatev**. Za ženski spol poznamo štiri sklanjatve. Poglejmo si najprej nekaj primerov.

Mojca ni našla šolske torbe.

Vreče je zvezal z vrvjo.

Na sestanku ni bilo Karmen.

V razredu ni bilo dežurne.

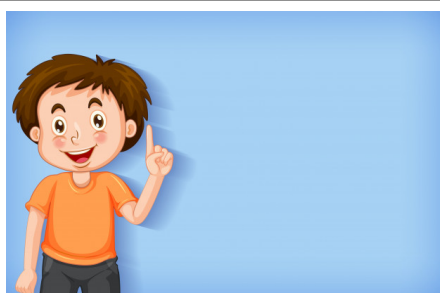
Kaj opaziš? Za ponazoritev smo pri vseh povedih uporabili **rodilnik**. Za ženski spol v rodilniku načeloma uporabljamo **končnico -e**, kot vidiš, pa imamo v primerih **različne končnice**. Razlog je v tem, da ti samostalniki sodijo v **različne sklanjatve**.

PRVA ŽENSKA SKLANJATEV

Najprej si pogledajmo **1. žensko sklanjatev**. Samostalniki **1. ženske sklanjatve** imajo v **rodilniku** **ednine končnico -e**. V razpredelnici vidiš vzorec za sklanjanje takšnih samostalnikov.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	miza	mizi	mize
rodilnik	mize	miz	miz
dajalnik	mizi	mizam	mizam
tožilnik	mizo	mizi	mize
mestnik	mizi	mizah	mizah
orodnik	mizo	mizama	mizami

Zapomni si: samostalniki 1. ženske sklanjatve imajo v rodilniku ednine končnico -e, v dajalniku pa -i.

Pri prvi ženski sklanjatvi pa imamo tudi **izjeme**. Pogledali so bomo štiri skupine. Samostalnike, ki se končajo na **-ev**, samostalnike **mati**, **hči** in **gospa**, samostalnike, ki imajo v **rodilniku** množine končnico **-a**, ter samostalnike, ki dobijo v določenih sklonih **dodatno črko**.

Samostalniki, ki se končajo na **-ev**, v **tožilniku** nimajo končnice, v **orodniku** pa dobijo končnico **-ijo**. Poglejmo si dva primera.

*Z **odločitvijo** se ni mogel sprijazniti.*

*Pomagaš si lahko z **lestvijo**.*

Samostalnika **hči** in **mati** pogosto povzročata zmedo. Zelo pomembno je, da smo pozorni na obliko v **tožilniku**. Poglejmo si razpredelnico.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	hči mati	hčeri materi	hčere matere
rodilnik	hčere matere	hčera/hčer mater	hčera/hčer mater
dajalnik	hčeri materi	hčerama materama	hčeram materam
tožilnik	hčer mater	hčeri materi	hčere matere
mestnik	hčeri materi	hčerah materah	hčerah materah
orodnik	hčerjo materjo	hčerama materama	hčerami materami

Pozorni bodite predvsem na to, da **oblike za tožilnik ne zamenjaš za imenovalniško obliko**. Te napake so zelo pogoste.

X Anja je poklicala **mati**.

→ Anja je poklicala **mater**.

X Mama je pohvalila **hči**.

→ Mama je pohvalila **hčer**.

Posebnost je tudi samostalnik gospa. Poglejmo si razpredelnico z vsemi oblikami.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	gospa	gospe	gospe
rodilnik	gospe	gospa	gospa
dajalnik	gospe	gospema	gospem
tožilnik	gospo	gospe	gospe
mestnik	gospe	gospéh	gospéh
orodnik	gospo	gospema	gospemi

Pri dajalniku in mestniku se rado zgodi, da samostalniku gospa napačno dodamo črko -j.

X Povej gospej, da je poštar pred vrati.

→ Povej *gospe*, da je poštar pred vrati.

Naslednja posebnost so samostalniki ženskega spola, ki imajo v rodilniku množine končnico -a. To so na primer samostalniki *voda*, *gora*, *meja*, *želja* ipd. Poglejmo si par primerov.

Pri ustvarjalnih delavnicah ni meja.

V tem mestu ni stoječih voda.

Otroci letos niso imeli posebnih želja.

Posebnost je tudi v tem, da imajo ti samostalniki v rodilniku množine naglas na končnici, torej na končni črki -a.

Pri sklanjanju besed se zelo pogosto zgodi, da se *osnova spremeni* ali ji *dodamo kakšno črko*. To velja za samostalnike *žemlja*, *sestra*, *ladja* ipd. Poglejmo si par primerov.

Nikoli še nisem videl tako velikih ladij.

Naša sosedka nima ne sester ne bratov.

Kupil je pet žemelj.

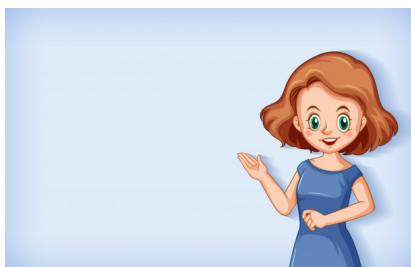
DRUGA ŽENSKA SKLANJATEV

Samostalniki 2. ženske sklanjatve imajo v **rodilniku** ednine končnico **-i**, v **imenovalniku** pa tipično **ničto končnico**. V razpredelnici vidiš vzorec za sklanjanje dveh takšnih samostalnikov.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	vrv perut	vrvi peruti	vrvi peruti
rodilnik	vrvi peruti	vrvi peruti	vrvi peruti
dajalnik	vrvi peruti	vrvema perutma	vrvem perutim
tožilnik	vrv perut	vrvi peruti	vrvi peruti
mestnik	vrvi peruti	vrveh perutih	vrveh perutih
orodnik	vrvo perutjo	vrvema perutma	vrvmi perutmi

Kot vidiš, se oblike teh dveh samostalnikov razlikujejo tudi pri **dajalniku**, **mestniku** in **orodniku** dvojine in množine.

Zapomni si: samostalniki 2. ženske sklanjatve imajo v rodilniku ednine končnico -i.

Posebnost druge ženske sklanjatve so samostalniki, ki dobijo v **orodniku** pred končnicami **-jo**, **-ma** in **-mi** črko **-i**. Poglejmo si nekaj primerov.

*Pismo je zaključil z lepo **mislijo**.*

*Z lepimi **mislimi** smo se spominjali dedka.*

TRETJA ŽENSKA SKLANJATEV

Samostalniki 3. ženske sklanjatve imajo v vseh sklonih enako obliko. Sem sodijo predvsem lastna imena, ki se v imenovalniku ne končajo na -a (npr. Karmen, Ingrid, Margaret), in beseda **mami**. Poglejmo si dva primera.

*Mama je zelo ponosna na **Karmen**.*

*V sobi ni bilo **Ingrid**.*

ČETRTA ŽENSKA SKLANJATEV

Samostalniki 4. ženske sklanjatve se sklanjajo enako kot pridevniške besede. Tukaj govorimo predvsem o posamostaljenih pridevniki, kar pomeni, da imajo besede obliko pridevnika, v stavku pa delujejo kot samostalniki. Najlažje si je predstavljati, da smo samostalni izpustili. Poglejmo si par primerov.

*V bolnišnici je bila v soboto samo **dežurna**.*

*Na pošti so dali prednost **upokojeni**.*

*Oče zelo rad pije **radensko**.*

VAJE

Besede postavi v ustrezen sklon.

V prvem razredu osnovne šole sem v šolo hodil z _____ (mati).

Če nimamo vijakov, lahko ograjo pritrdimo z _____ (vrvi).

Izberi takšno pot, kjer ni veliko _____ (luknje).

Ker imamo ogromno dela, potrebujemo še dve _____ (lestev).

Mojca se je urezala in si hlače umazala s _____ (kri).

To jesen so imeli težave z _____ (miši).

Pismo je napisal dvema _____ (gospe).

SREDNJE SKLANJATVE IN POSEBNOSTI

Ko govorimo o tipičnih končnicah samostalnikov srednjega spola, opisujemo **1. srednjo sklanjatev**. Sklanjatve so **vzorci**, po katerih se ravnaajo samostalniki, ko jih **sklanjamo**. Za srednji spol poznamo **štiri sklanjatve**. Poglejmo si najprej nekaj primerov.

*Moj mlajši brat še ne zna voziti **kolesa**.*

Kaj opaziš? Za ponazoritev smo pri vseh povedih uporabili **rodilnik**. Za srednji spol v rodilniku uporabljamo **končnico -a**, kot vidiš, pa se nekatere besede pri sklanjanju **preoblikujejo**. Zato si bomo najprej pogledali prvo srednjo sklanjatev z vsemi posebnostmi, na koncu pa omenili še **ostale tri sklanjatve**, ki so **precej bolj redke**.

PRVA SREDNJA SKLANJATEV

Najprej si poglejmo **1. srednjo sklanjatev**. Samostalniki **1. srednje sklanjatve** imajo v **imenovalniku ednine končnico -o ali -e**, v **rodilniku ednine** pa **končnico -a**. V razpredelnici vidiš vzorec za sklanjanje takšnih samostalnikov.

SKLON	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
imenovalnik	mesto	mesti	mesta
rodilnik	mesta	mest	mest
dajalnik	mestu	mestoma	mestom
tožilnik	mesto	mesti	mesta
mestnik	mestu	mestih	mestih
orodnik	mestom	mestoma	mesti

Zapomni si: samostalniki 1. srednje sklanjatve imajo v imenovalniku ednine končnico -o ali -e, v rodilniku pa -a.

Posebej pozoren moraš biti na **obliko v dvojini**. Pogosto se namreč zgodi, da samostalniku srednjega spola v dvojini dodamo končnico -a namesto -i. Pomagaš si lahko tako, da pred samostalnikom v mislih izrečeš »dve«, npr. »dve mestik«, »dve kosilik«.

X V garaži imamo dva gorska kolesa.

→ *V garaži imamo dve gorski kolesi.*

V prvo srednjo sklanjatev sodijo tudi nekateri **množinski samostalniki**, na primer samostalnik **vrata**. Poglejmo si razpredelnico.

SKLON	MNOŽINA
imenovalnik	vrata
rodilnik	vrat
dajalnik	vratom
tožilnik	vrata
mestnik	vratih
orodnik	vrati

Če razpredelnico primerjaš s stolpcem »množina« pri samostalniku **mesto**, vidiš, da so **končnice enake**.

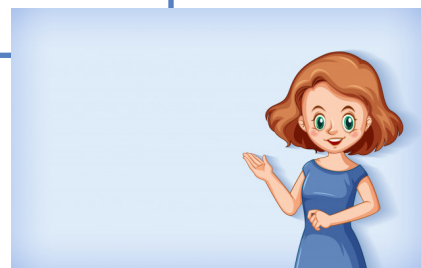
Pri prvi srednji sklanjatvi pa imamo tudi kar nekaj **posebnosti**. Pogledali so bomo samostalnike, ki dobijo v orodniku **končnico -em namesto -om**, samostalnike, pri katerih se **osnova podaljša**, in samostalnike, pri katerih se **osnova spremeni**.

V gradivu za rodilnik in orodnik smo že omenili, da samostalniki, ki se končajo na **-c, -j, -č, -š in -ž**, dobijo končnico **-em** ali **-ev** namesto **-om** ali **-ov**. Poglejmo si par primerov.

Nad poljem smo videli mavrico.

Si se že odločil, kaj bo z letošnjim morjem – greš na Krk ali ne?

Zapomni si: če se osnova konča na črko c, j, č, š ali ž, dobi samostalnik srednjega spola končnico -em.

Pri številnih samostalnikih od rodilnika naprej osnovo **podaljšamo s soglasnikom**. Pogledali si bomo tri skupine: **daljšanje z -t, -n in -s**.

S črko **-t** daljšamo nekatere samostalnike, ki se **končajo na črko -e**. Poglejmo si par primerov.

*Pri sosedu imajo novega **teleta**.*

***Detetu** je na glavo poveznila volneno kapico.*

Nekatere druge samostalnike, ki se **prav tako končajo na črko -e**, **podaljšujejo z -n**. Poglejmo si primer.

*Tako lepega **vremena** še nismo doživeli.*

Zadnja skupina so samostalniki moškega spola, ki jih **podaljšujemo s črko -s**. Poglejmo si par primerov.

*Takoj splezaj dol z **drevesa**!*

*Ob **kolesu** je ležala majhna mačka.*

Pri samostalnikih, ki se **končajo na -r, -no, -je, -lje ali -nje**, dodamo oz. »vrinemo« črko **-e** ali **-i**. Poglejmo si par primerov.

*Včasih v Ljubljani ni bilo tako velikih **poslopij**. (poslopje)*

*Ta prostor je brez **oken**. (okno)*

ČETRТА SREDNJA SKLANJATEV

Samostalnike 4. srednje sklanjatve sklanjamo **enako kot pridevniške besede**. Tukaj govorimo predvsem o **zemljepisnih imenih**, ki pri rodilniku ednine dobijo končnico **-ega**, v mestniku pa **-em**.

*Si že bil v **Krškem**?*

*Blizu **Dovjega** je včasih živela moja babica.*

VAJE

Besede postavi v ustrezen sklon.

Na vrtu so posadili dve _____ (sadno drevo).

Za _____ (naše polje) se začne gozd.

Kdo stoji za _____ (vhodna vrata)?

Za nalogo smo morali prebrati prvih pet _____ (poglavje).

Krogla in kvader sta dve _____ (geometrijsko telo).

Velika mesta so razdeljena v več različnih _____ (okrožje).

Tine in Vid, pospravita _____ (svoje kolo) v garažo.

VAJE – SKLANJANJE

1. Besede v oklepaju postavi v ustrezno obliko. »Dv.« pomeni, da mora biti samostalnik v dvojini, »mn.« pa v množini.

Klara se je v _____ (bližnji park) pogovarjala z _____ (nov sosed, dv.).

Že dolgo časa se ukvarjam s _____ (tekmovalno plavanje).

Pomahal je _____ (gospa, dv.), ki sta čakali pred trgovino.

V Sloveniji je ogromno različnih _____ (narečje, mn.).

Povedal je _____ (svoj sodelavec, dv.), da te jutri ne bo v službo.

S _____ (sošolka, mn.) sem se pogovarjala o _____ (zanimiv film).

Mama je na _____ (naš vrt) posadila _____ (2 visoko drevo, dv.).

Hrano vedno kupuje v _____ (različna trgovina, mn.).

Med _____ (praznik, mn.) sem pojedel ogromno _____ (čokoladni piškot, mn.).

Ponoči v pristanišču ni bilo _____ (ladja, mn.).

Ker ni našel _____ (ključ, mn.), je dve uri stal pred _____ (zaprta vrata).

Zaradi _____ (slabo vreme) smo ostali doma.

V parku je veliko družin z _____ (otrok, mn.).

Če nimamo _____ (vijak, mn.), lahko ograjo pritrdimo z _____ (vrv).

Luka se je predstavil _____ (nova sošolka, mn.).

Nad _____ (Jadransko morje) se je pripravljala nevihta.

Ker imamo na gradbišču trenutno več _____ (delavec, mn.), potrebujemo še vsaj _____ (2 lestev, dv.).

Na tečaju je 12 _____ (udeleženec, mn.).

Izberi takšno pot, kjer ni veliko _____ (luknja, mn.).

2. Kako se vprašamo po podčrtani besedi? Vprašalnico zapiši na črto.

Jure je tako lačen, da cel čas razmišlja samo o hrani. _____

Petra je svoji prijateljici zaupala skrivnost. _____

Najrajši gledam dokumentarne oddaje. _____

Do železniške postaje smo se odpeljali s taksijem. _____

Na avtobusu sem srečal starega znanca.

Počitnice sem preživel pri babici in dedku.

Da bi se izognili gneči, smo odpotovali že zgodaj.

Anže že cel dan gleda televizijo.

Nikoli ne grem od doma brez denarnice.

S sestro mi ni nikoli dolgčas.

3. Poišči napake in jih popravi.

Včeraj sem bil pri splošnemu zdravniku.

Na koncu ure je učitelj postavil dva vprašanja.

Kljub močnemu veterju so izpluli iz pristanišča.

S stricom se vedno pogovarja o avtomobilih.

Pred dvema tedni so v mestu odprli novo restavracijo.

Zelo rada je govorila o svojih otrokih.

Princesa je živila v visokem stolpu brez oknov.

Boš na rojstni dan povabil tudi Lukata in Žigata?

Ko je slišal, kaj se je zgodilo, je v njemu kar zavrelo.

Zakaj še nisi napisal domačo nalogo?

REŠITVE

1. Besede v oklepaju postavi v ustrezno obliko. »Dv.« pomeni, da mora biti samostalni v dvojini, »mn.« pa v množini.

Klara se je v **bližnjem parku** pogovarjala z **novima sosedoma**.

Že dolgo časa se ukvarjam s **tekmovalnim plavanjem**.

Pomahal je **gospema**, ki sta čakali pred trgovino.

V Sloveniji je ogromno različnih **narečij**.

Povej **svojima sodelavcema**, da te jutri ne bo v službo.

S **sošolkami** sem se pogovarjala o **zanimivem filmu**.

Mama je na **našem vrtu** posadila **dve visoki drevesi**.

Hrano vedno kupuje v **različnih trgovinah**.

Med **prazniki** sem pojedel ogromno čokoladnih piškotov.

Ponoči v pristanišču ni bilo **ladij**.

Ker ni našel **ključev**, je dve uri stal pred **zaprtimi vrati**.

Zaradi **slabega vremena** smo ostali doma.

V parku je veliko družin z **otroki**.

Če nimamo **vijakov**, lahko ograjo pritrdimo z **vrvjo**.

Luka se je predstavil **novim sošolkam**.

Nad **Jadranskim morjem** se je pripravljala nevihta.

Ker imamo na gradbišču trenutno več **delavcev**, potrebujemo še vsaj **dve lestvi**.

Na tečaju je 12 **udeležencev**.

Izberi takšno pot, kjer ni veliko **lukenj**.

2. Kako se vprašamo po podčrtani besedi? Vprašalnico zapiši na črto.

Jure je tako lačen, da cel čas razmišlja samo o hrani.

(o) čem

Petra je svoji prijateljici zaupala skrivnost.

komu

Najrajši gledam dokumentarne oddaje.

kaj

Do železniške postaje smo se odpeljali s taksijem.

(s) čim

Na avtobusu sem srečal starega znanca.

koga

Počitnice sem preživel pri babici in dedku.

(pri) kom

Da bi se izognili gneči, smo odpotovali že zgodaj.

čemu

Anže že cel dan gleda televizijo.

kdo

Nikoli ne grem od doma brez denarnice.

(brez) česa

S sestro mi ni nikoli dolgčas.

(s) kom

3. Poišči napake in jih popravi.

Včeraj sem bil pri ~~splošnem~~ **splošnem** zdravniku.

Na koncu ure je učitelj postavil ~~dva vprašanja~~ **dve vprašanji**.

Kljub močnemu ~~veterju~~ **vetru** so izpluli iz pristanišča.

S ~~stricom~~ **stricem** se vedno pogovarja o avtomobilih.

Pred ~~dvemi tedni~~ **dvema tednoma** so v mestu odprli novo restavracijo.

Zelo rada je govorila o svojih otrokih otrocih.

Princesa je živela v visokem stolpu brez oknov oken.

Boš na rojstni dan povabil tudi Lukata Luko in Žigata Žigo?

Ko je slišal, kaj se je zgodilo, je v njemu njem kar zavrelo.

Zakaj še nisi napisal domačo nalogo domače naloge?

OSEBNI ZAIMKI V SLOVENŠČINI

V poglavjih o sklonih smo omenili, da sklonov ne poznajo samo samostalniki, ampak tudi pridevniki in zaimki. Zaimki so besede, ki nadomeščajo druge besede. V jeziku jih uporabljamo zelo pogosto, predvsem zato, da ne ponavljamo istih besed. Zaimke so samostalniški ali pridevniški. V tem gradivu bomo predstavili najpogostejšo skupino zaimkov, to so osebni zaimki. Sodijo med samostalniške besede, kot pove že ime, pa zaznamujejo različne osebe. Poglejmo si nekaj primerov.

Vprašaj Tomaža. *On* zagotovo ve, kjer je tvoja torba.

Tam sta Petra in Andrej. Nisem *ju* videla že od poletja.

Jutri grem do babice. *Zanjo* imam posebno darilo.

V povedih so osebni zaimki obarvani modro. Kot vidiš, se tudi ti razlikujejo med seboj. Poznamo namreč tri oblike osebnih zaimkov – naglasno, naslonsko in navezno.

Najprej si pogledajmo naglasno obliko zaimkov. Ker poznamo v slovenščini tri osebe, tri števila in šest sklonov, je zaimkov zelo veliko. V spodnji razpredelnici najdeš vse oblike osebnih zaimkov v imenovalniku.

	EDNINA	DVOJINA	MNOŽINA
1. oseba	jaz	midva midve/medve	mi me
2. oseba	ti	vidva vidve/vedve	vi ve
3. oseba	on/ona/ono	onadva onidve/onedve	oni one

Kot vidiš, imajo osebni zaimki v dvojini in množini različne oblike za moški in ženski spol. Obliko za ženski spol uporabljamo samo takrat, ko so vse osebe, na katere se nanašamo, ženskega spola. Oblike za ženski spol imajo v dvojini dve možni varianti – midve/medve; vidve/vedve in onidve/onedve.

Zapomni si: osebne zaimke uporabljamo, ko se nanašamo na osebe.

Poznamo naglasne, naslonske in navezne oblike osebnih zaimkov.

Kot smo že omenili, osebne zaimke tudi sklanjamo, saj sodijo med samostalniške besede. V spodnjih dveh razpredelnicah najdeš vse oblike zaimkov za **tretjo osebo ednine** (on) in **drugo osebo množine** (vi).

SKLON	EDNINA
imenovalnik	on
rodilnik	njega
dajalnik	njemu
tožilnik	njega
mestnik	(pri) njem
orodnik	(z) njim

SKLON	MNOŽINA
imenovalnik	vi
rodilnik	vas
dajalnik	vam
tožilnik	vas
mestnik	(pri) vas
orodnik	(z) vami

Zelo pozoren moraš biti na obliki za **dajalnik** in **mestnik** za **tretjo osebo ednine**, ki ju pogosto zamenjamo. V **dajalniku** ima zaimek **končno črko -u**, v **mestniku** pa **ne**.

→ *Njemu sem dala darilo.*

X *Pri njemu še nisem bila.*

→ *Pri njem še nisem bila.*

Problematična je tudi oblika za **tretjo osebo dvojine v mestniku**. Zelo pogosto se namreč zgodi, da obliko **njiju** zamenjamo z nestandardno obliko **njima**.

X *Si že obiskala Petra in Tejo? Ne, pri njima še nisem bila.*

→ *Si že obiskala Petra in Tejo? Ne, pri njiju še nisem bila.*

Pri prvi osebi dvojine pa sta možni dve varianti – tako **naju** kot **nama**.

Vsi sosedje so govorili o nama.

Vsi sosedje so govorili o naju.

Posebna oblika osebnega zaimka je **osebni povratni zaimek**. Uporablja se za **vse spole**, **števila** in **osebe**, posebnost pa je v tem, da **nima oblike za imenovalnik**. Pri uporabi osebnega povratnega zaimka moraš biti pazljiv – uporablja se samo takrat, ko sta **osebek** in **predmet ista oseba**. To pomeni, da se zaimek nanaša na **osebo v imenovalniku**. Poglejmo si nekaj primerov.

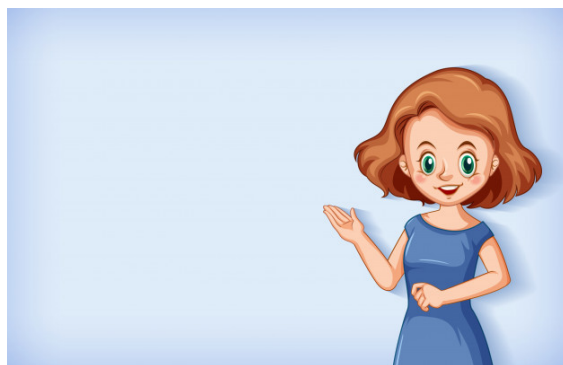
Jaz sebe najbolje poznam.

Mojca je napisala spis o sebi.

Tina in Peter sta sama sebi kupila čokolado.

V povedih so osebki obarvani oranžno. To so **osebe v imenovalniku**, s katerimi se nekaj dogaja oz. so **vršilci dejanja** ali **nosilci stanja**. Kot vidiš, se osebni povratni zaimki, obarvani modro, **nanašajo na isto osebo**, zato v teh primerih uporabimo obliko sebe/sebi ipd.

Zapomni si: **osebni povratni zaimek** uporabimo takrat, ko se zaimek nanaša na **osebek** oz. **osebo v imenovalniku**.

Kot smo omenili že na začetku, poznamo še dve skupini osebnih zaimkov: **naslonske** in **navezne**. Naslonske oblike so **krajše variante osebnih zaimkov**, ki jih uporabljamo v **rodilniku**, **dajalniku** in **tožilniku**. V teh treh sklonih načeloma vedno uporabimo krajšo, naslonsko obliko, **naglasno pa le takrat**, ko želimo osebo **posebej poudariti**. Poglejmo si razpredelnici za tretjo osebo ednine (on) in drugo osebo množine (vi) z naglasnimi in naslonskimi oblikami.

SKLON	EDNINA
imenovalnik	on
rodilnik	njega ga
dajalnik	njemu mu
tožilnik	njega ga
mestnik	(pri) njem
orodnik	(z) njim

SKLON	MNOŽINA
imenovalnik	oni
rodilnik	njih jih
dajalnik	njim jim
tožilnik	njih jih
mestnik	(pri) njih
orodnik	(z) njimi

Naslonske oblike so v razpredelnicah odebeljene. Kadar ne želimo posebej poudariti osebe, vedno izberemo **naslonsko obliko zaimka**. Pozorni pa moramo biti na to, da se **besedni red pri naglasnih in naslonskih oblikah osebnih zaimkov spremeni**. Poglejmo si par primerov.

Mene kolesarjenje ne zanima.

Kolesarjenje me ne zanima.

Njega sem videla že včeraj.

Videla sem ga že včeraj.

Njih lahko pokličeš vsak dan ob 10. uri.

Pokličeš jih lahko vsak dan ob 10. uri.

Tretja skupina osebnih zaimkov so **navezne oblike**. To so posebne oblike zaimkov, ki jih uporabljamo samo v **tožilniku**, tvorimo pa jih tako, da združimo **predlog** in **naslonsko obliko osebnega zaimka**. Zelo pogosto se uporabljajo s predlogi **na, za, v, po** ipd. V teh primerih imamo dve možnosti – zapišemo lahko predlog in naglasno obliko ali navezno obliko. Pogosteje se uporabljajo **navezne oblike**, ki so tudi krajše. Poglejmo si nekaj primerov.

*Špela hodi v prvi razred osnovne šole, zato **ponjo** pride mama.*

*Špela hodi v prvi razred osnovne šole, zato **po njo** pride mama.*

*Babica, kaj imaš **zame**?*

*Babica, kaj imaš **za mene**?*

*Kovček je tako velik, da lahko **vanj** zložiš vse svoje obleke.*

*Kovček je tako velik, da lahko **v njega** zložiš vse svoje obleke.*

*Primož, zelo sem ponosna **nate**.*

*Primož, zelo sem ponosna **na tebe**.*

Redkeje se navezne oblike uporabljajo tudi pri drugih predlogih, na primer pri predlogih **čez, ob** in **nad**. Pozorni pa moramo biti na to, da **iz vseh predlogov ne moremo tvoriti naveznih oblik osebnih zaimkov**. Poglejmo si par primerov.

Pogledala je čezenj in videla čudovito pokrajino. (= čez njega)

Mačka se je stisnila obme. (= ob mene)

Soseda se je ustrašila roparja in nadenj poslala psa. (= nad njega)

X Zelo rada bi prišla dote.

→ Zelo rada bi prišla **do tebe**.

X Včeraj sem bila prinj.

→ Včeraj sem bila **pri njem**.

Vstavi pravilno obliko osebnega zaimka.

Nisem _____ (vi) razumela, lahko ponovite?

Ali _____ (onidve) lahko pokličeš?

Kmalu bodo počitnice. Veselim se _____ (one).

Brez _____ (vidva) ne grem v trgovino.

Pri _____ (onadva) sem se vedno počutila kot doma.

Cel čas razmišljam o _____ (on).

Za _____ (onadva) pripravljamo presenečenje.

_____ (mi) zanima politika, _____ (ti) pa šport.

Kam si pospravila copate? Ne najdem _____ (oni).

Če potrebujeta pomoč, povejta, lahko _____ pomagam (vidva).

Tam sta Miha in Jure. Ali _____ boš vprašala, kdaj se začne pouk (onadva)?

Popravi napake.

Mama in oče sta najpomembnejši osebi. Brez njih me ne bi bilo na svetu.

Ne bom jo več poslušal, saj ves čas govori laži.

Najrajši je imela Petra in Andreja, pri njima se je vedno dobro počutila.

Petru je zelo pomembno, kaj si o njemu mislijo prijatelji.

Namesto predlogov in naglasnih oblik uporabi navezne oblike zaimkov.

Za njo pripravljamo presenečenje.

Kolo se je podrsalo ob njega in ga popraskalo.

Kako lepi čevlji! Koliko si plačal za njih?

Miha mi je zaupal, da se je zaljubil v njo.

OSEBNI ZAIMKI ZA ZAIMKOMA KI IN KATERI

Posebni obliki oziralnih zaimkov **ki** in **kateri** smo spoznali v gradivu o oziralnih zaimkih v slovenščini. Tam si lahko prebereš, kdaj uporabiti katero obliko in na katere stvari moraš biti posebej pozoren.

Predvsem pri italijanskih govoricah slovenščine pa preglavice povzročajo tudi osebni zaimki, ki jih pogosto uporabljamo v ki-stavkih. Poglejmo si par primerov.

*Poišči čevlje, ki si **jih** kupil prejšnji teden.*

Poišči čevlje, ki imajo bele vezalke.

*Pokliči prijatelja, ki **ga** že dolgo nisi videl.*

Pokliči prijatelja, ki stanuje v sosednjem bloku.

*Kje je učiteljica, ki si **jo** srečal na hodniku?*

Kje je učiteljica, ki uči matematiko?

Kaj opaziš? V prvem, tretjem in petem primeru smo v ki-stavkih uporabili **osebni zaimek**. V teh primerih se z zaimki nanašamo na **predmet v glavnem stavku** (čevlji → jih; prijatelj → ga; učiteljica → jo). V ki-stavkih je torej predmet izražen z zaimkov, **vršilec dejanja ali nosilec stanja pa je nekdo drug** (ti si kupil čevlje; ti ga že dolgo nisi videl; ti si jo srečal na hodniku).

V drugem, četrtem in šestem primeru imamo v glavnem stavku prav tako predmet oziroma osebo. Razlika pa je v tem, da je **ta ista oseba oz. predmet tudi vršilec dejanja ali nosilec stanja** v ki-stavku. Tako so torej čevlji tisti, ki imajo vezalke, prijatelj stanuje v bloku in učiteljica uči matematiko. Če poenostavimo, lahko torej rečemo, da **osebni zaimek v ki-stavki uporabimo takrat, ko beseda, na katero se ta zaimek nanaša, ni osebek**. Če imamo torej v ki-stavku **drugega vršilca dejanja ali nosilca stanja** (oz. osebek), moramo **predmet** nujno izraziti z **osebnih zaimkom**. Poglejmo si še par primerov.

*Pes, ki **ga** je videla **Mojca**, je glasno lajal.*

(**osebek** = Mojca, **predmet** = pes/ga)

*Od kod je prijateljica, ki **jo** je **mama** poklicala po telefonu?*

(**osebek** = mama, **predmet** = prijateljica/jo)

*Recitiraj pesem, ki **jo** je napisal **Ivan Minatti**.*

(**osebek** = Ivan Minatti, **predmet** = pesem/jo)

*Film, ki smo **ga** gledali v šoli, je dobil oskarja.*

(**osebek** = mi, **predmet** = film/ga)

AMPAK

Pes, ki sedi na ograji, je glasno lajal.

(osebek = pes)

Od kod je prijateljica, ki govori po telefonu?

(osebek = prijateljica)

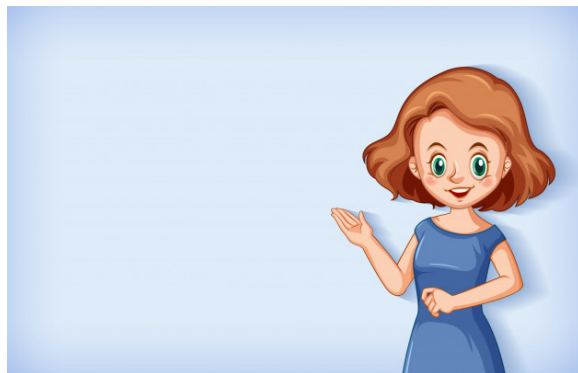
Recitiraj pesem, ki ima vsaj 3 kitice.

(osebek = pesem)

Film, ki traja dve uri in pol, je dobil oskarja.

(osebek = film)

Zapomni si: če **beseda**, ki jo opisujemo v ki-stavku, **ni osebek**,
jo izrazimo z osebnim zaimkom.

Zelo pozorni moramo biti tudi na **položaj osebnega zaimka v ki-stavku**. V povedih v sedanjiku se ta vedno uporablja na drugem mestu, torej takoj za besedico ki. Poglejmo si par primerov.

*Obrok, ki **ga** imam najraje, je zajtrk.*

*Prinesi copate, ki **jih** nosiš v hiši.*

*Tina je prijateljica, ki **jo** mama pokliče vsak dan.*

V **pretekliku** in **prihodnjiku** oz. v primeru, ko imamo **sestavljeno obliko glagola**, pa je položaj osebnega zaimka odvisen od **glagolske osebe** in **zanikane** ali **trdilne** oblike glagola. Poglejmo si nekaj primerov.

*To je pes, ki **sem/sva/smo ga** videl/videla/videli včeraj.*

*To je pes, ki **si/sta/ste ga** videl/videla/videli včeraj.*

*(!) To je pes, ki **ga je** videl včeraj.*

*To je pes, ki **sta/so ga** videla/videli včeraj.*

*To je mačka, ki **je nisem/nisva/nismo** videl/videla/videli.*

*To je mačka, ki **je nisi/nista/niste** videl/videla/videli.*

*To je mačka, ki **je ni/nista/niso** videl/videla/videli.*

V zgornjih primerih so **osebni zaimki** obarvani **modro**, **pomožni glagoli** pa **oranžno**. Kot vidiš, se pri trdilih oblikah glagolov v pretekliku ali prihodnjiku osebni zaimke uporablja **na tretjem mestu**, za besedico ki in pomožnim glagolom. Izjema je samo **tretja oseba ednine**, kjer se ta besedni red **obrne**. Pri **nikalnih oblikah glagolov** v pretekliku ali prihodnjiku pa za besedico ki vedno uporabimo **najprej osebni zaimke**, nato pa pomožni glagol.

VAJE

Vstavi manjkajoče osebne zaimke. V nekaterih primerih osebne zaimke ni.

Računalnik, ki _____ uporablja oče, je že star.

Ali si že prebral knjigo, ki si _____ dobil za rojstni dan?

Mi podaš torbo, ki _____ leži na mizi?

Vabljeni na okroglo mizo, ki _____ bo vodil nekdanji župan mesta.

Pomembno je jesti sadje, ki _____ vsebuje veliko vitamina C.

Prinesi prosim darilo, ki _____ je poslal Ivan.

Uporabljamo najnovejšo tehnologijo, ki _____ je razvilo vodilno računalniško podjetje.

To so najpomembnejši podatki, ki _____ ne smemo spregledati.

Filme, ki _____ prikazujejo naravo, zelo rad gledam.

Kosilo, ki _____ je pripravila Mojca, je okusno.

Popravi napake (napačen osebni zaimke ali besedni red).

Prinesi prosim zelenjavo, ki sta jo mama in oče kupila na tržnici.

Se spomniš sosedu, ki ga je ves čas sedel na balkonu?

Pogovarjali smo se o temi, ki nismo je poznali.

Torto, ki jo sta včeraj spekli mama in brat, smo že pojedli.

Aplikacijo, ki jo deluje preko spleta, uporablja že vsak.

Pokazal ti bom bližnjico, ki nisi je še nikoli videl.

POVRATNI OSEBNI ZAIMKI

Posebna vrsta osebnih zaimkov so **povratni osebni zaimki**. Uporabljamo jih takrat, ko sta **osebek** in **predmet ista oseba**. Poglejmo si nekaj primerov.

Mama **se** je videla v ogledalu.

Mojca **se** pogovarja s **seboj**.

Miha **se** ni prepoznal.

Kaj opaziš? **Povratni osebni zaimki** imajo obliko »**sebe/se**« ipd. S povratnim osebnim zaimkom izražamo, da je **oseba oz. stvar**, ki jo nadomeščamo z zaimkom, **ista kot osebek** (mama je videla **mamo** oz. sebe, Mojca se je pogovarjala z **Mojco** oz. s seboj in ona ni prepoznala **nje** oz. sebe). Poglejmo si še par primerov.

Andreja je naslikala samo **sebe**.

Zaupaj samemu **sebi**!

Med meditacijo dobro spoznamo samega **sebe**.

S povratnim osebnim zaimkom pogosto uporabimo tudi besedico »**sam**«; s tem še dodatno poudarimo, da gre res za **isto osebo**.

Zapomni si: kadar sta osebek in predmet ista stvar, uporabimo povratni osebni zaimek.

Posebnost osebnega povratnega zaimka je tudi v tem, da **nima imenovalniške oblike**. Prav tako ima **samo oblike za ednino**. V spodnji razpredelnici najdeš primere za vse sklone – tako daljše kot krajše oblike.

SKLON	EDNINA
imenovalnik	/
rodilnik	sebe/se
dajalnik	sebi/se
tožilnik	sebe/se
mestnik	(pri) sebi
orodnik	(s) sabo/seboj

Oblike za ednino se uporabljajo tudi takrat, ko govorimo o **več osebah**. Poglejmo si nekaj primerov.

Najprej so zaploskali njej, potem pa še sebi.

S seboj nista želela vzeti nikogar.

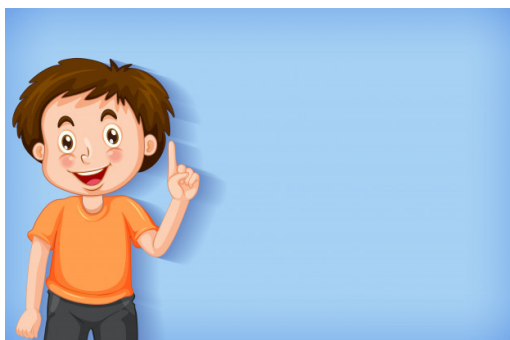
V prvi povedi je osebek **prva oseba množine** (mi), skriva se v osebni glagolski obliki »zaploskali«. Kljub temu, da je **oseb več**, uporabimo povratni osebni zaimek v **ednini**, in sicer *sebi*. V drugem primeru je osebek tretja oseba dvojine (onadva). Čeprav sta dva, bomo uporabili edninsko obliko *s seboj*.

Tako kot »navadne« lahko tudi povratne osebne zaimke **združimo s predlogi** in dobimo **navezne oblike** zaimkov. Tudi tukaj sta **osebek** in **predmet ista stvar**. Poglejmo si dva primera.

To čokolado je kupila zase (= za sebe).

Zaupaj vase (= v sebe) in v svoje sposobnosti.

Zapomni si: povratni osebni zaimki imajo daljše oz. naglasne, krajše oz. naslonske ter navezne oblike.

PAZI!

Kot smo omenili, se v drugem, tretjem in četrtem sklonu pogosto uporabljajo **naslonske, krajše oblike zaimkov**. Pri povratnih osebnih zaimkov sta takšni obliki **se** in **si**.

Besedici »se« in »si« pa zelo pogosto najdemo tudi v drugih primerih, in sicer pri **povratnih glagolih**. V teh primerih besedici **nista povratna osebna zaimka**, ampak tako imenovana **prosta morfema**. Delujeta kot del glagola, ki se v **nespremenjeni obliki** uporabljata za **vse osebe in števila**. Poglejmo si par primerov.

Odločili smo se, da gremo na morje.

Na poti sta se ustavila še na bencinski črpalki.

Po dolgem dnevu si je končno odpočila.

V zgornjih primerih torej besedici »se« in »si« nista uporabljeni kot povratni osebni zaimki. **Ne moremo jih zamenjati za daljše oblike**, npr. »odločili smo sebe*«, »na poti sta sebe* ustavila« ali »po dolgem času je sebi* odpočila«. V teh primerih torej govorimo o povratnih glagolih in prostih morfemih.

VAJE

Vstavi pravilno obliko povratnega osebne zaimka.

Za neuspeh je Martin krivil le _____.

Janja je bila zelo stroga sama do _____.

Otrok je medvedka stisnil k _____ in zaspal.

Ali _____ rad gledaš v ogledalu?

Si piškote kupila samo _____ ali lahko dobim enega?

Porabili so že zadnje moči, ki so jih imeli v _____.

Kupila _____ je nove čevlje.

Predlog in zaimek zamenjaj za navezne oblike zaimkov.

Jure je tako zagledan sam v sebe. _____

Bodi ponosen na sebe, odlično ti je šlo! _____

Kdaj si nazadnje kupila kaj za sebe? _____

Naročila je kavo in skodelico takoj dobila pred sebe. _____

POVRATNI SVOJILNI ZAIMKI

Svojilni zaimki nam po navadi ne povzročajo težav, uporabljamo jih takrat, ko govorimo o svojini oz. lastnini neke osebe. Poglejmo si nekaj primerov.

*Jure, kam si pospravil **mojo** jakno?*

*Mama je bila zelo ponosna na **njegov** izdelek.*

***Naša** hiša stoji na koncu ulice.*

Svojilni zaimki se nanašajo na osebo, ki je lastnica predmeta. **Oblika zaimka** (moj, tvoj, njegov, njen ipd.) je torej odvisna od tega, kdo je **lastnik**; **spol**, **sklon** in **število** pa se ravna po **samostalniku**, ki ga svojilni zaimek določa (npr. moj svinčnik, moja torba, moje kolo).

Kdaj pa uporabljamo obliko **svoj**? Poglejmo si par primerov.

*Jure, kam si pospravil **mojo** jakno?*

*Jure, kam si pospravil **svojo** jakno?*

V čem se razlikujeta zgornji povedi? Kdo je lastnik jakne v prvem in drugem primeru?

V prvem primeru imamo dve osebi; neka oseba sprašuje Jureta o jakni. Ta **jakna** je **last spraševalca**, ki torej sprašuje "**kje je moja jakna**". V drugi povedi oseba sprašuje Jureta, kam je pospravil jakno, ki pripada njemu, torej Juretu. Poglejmo si še dva podobna primera.

*Mama je bila zelo ponosna na **njegov** izdelek.*

*Mama je bila zelo ponosna na **svoj** izdelek.*

Na čigav izdelek je mama ponosna v prvi in drugi povedi? V prvi povedi je izdelek ustvaril **nekdo drug**, recimo njen sin. V drugi povedi pa je ponosna na lastni izdelek, ustvarila ga je torej **sama**.

Če pozorno pogledaš zgornje primere, opaziš, da se povratni svojilni zaimek uporablja takrat, ko je **osebek** (npr. Jure oz. mama) hkrati tudi **lastnik**. Zaimek **svoj** torej izraža **svojino osebk**a. Poglejmo si še par primerov.

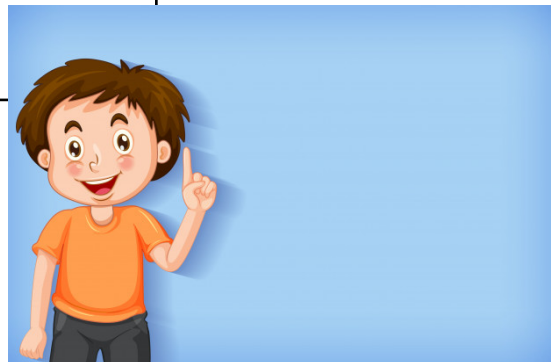
***Vabim** te na praznovanje **svojega** rojstnega dne.*

***Marko** je v šolo pripeljal **svojega** psa.*

***Tina** se je rada igrala s **svojimi** sosedi.*

V prvi povedi je **osebek** prva oseba ednine (**jaz**), skriva se v osebni glagolski obliki **vabim**. Ker sem hkrati jaz tisti, ki ima rojstni dan, uporabimo zaimek **svoj**. V drugi povedi je osebek **Marko**. Po njem se vprašamo "kdo ali kaj". Ker je **pes njegov**, bomo v tej povedi uporabili povratni svojilni zaimek **svoj**. V zadnjem primeru je osebek **Tina**, prav tako govorimo o **njenih sosedah**, zato bomo spet uporabili obliko **svoj**.

Zapomni si: kadar je **osebek** hkrati tudi **lastnik**, uporabimo **povratni svojilni zaimек svoj**.

Poglejmo si še nekaj primerov, kjer bi uporabili »navadne« svojilne zaimke.

Tvoja prijateljica je potrkala na vrata.

Na tekmi se je najbolje odrezal Tim, vsi zadetki so bili njegovi.

Tvoja teta te je včeraj poklicala po telefonu.

V prvem primeru je **osebek prijateljica** – ona je tista, ki je potrkala na vrata. Čigava pa je prijateljica? **Tvoja**, torej od tiste osebe, s katero se pogovarjamo. Ker osebek in »lastnik« **nista isti osebi**, uporabimo **navadni svojilni zaimек**. V drugem primeru se osebek glasi »**vsí zadetki**«. Ker jih je zadel **Tim**, moramo spet uporabiti navadni svojilni zaimек. Enako je pri tretjem primeru; osebek je **teta**, »svojina« pa pripada **tebi**, sogovorniku.

Najlažje si pomagaš tako, da v **stavku poiščeš osebek** in pomisliš, ali opazovana stvar **pripada isti osebi ali ne**.

VAJE

Vstavi svojilni ali povratni svojilni zaimек.

Na (jaz) _____ telefonu imam shranjenih veliko podatkov.

Na (jaz) _____ obrazu se je izrisal nasmeh.

Janja (ona) _____ gesla ne zaupa nikomur.

Rad bi spoznal (ti) _____ brata.

Obiskala sem (on) _____ prijatelja in se z njim pogovorila o (midva) _____ težavah.

Za (onadva) _____ napake sta plačala visoko ceno.

Predstojnica (mi) _____ oddelka poučuje slovenščino.

Prosimo, vpišite (vi) _____ podatke v tabelo.

Svoj ali njen?

Katarina je kupila nov avto. Vsak dan se s _____ avtom odpelje do mame, da ji pomaga pri hišnih opravilih. Tudi sosedo rada zapelje do _____ službe. Ker ima mama zelo rada _____ rože, ji Katarina pomaga pri zalivanju in presajanju. Včasih jo zapelje tudi do zdravnika, saj mama nima _____ avta. Mama je _____ hčeri hvaležna za skrb, saj bi ji bilo brez _____ pomoči zelo težko.

OZIRALNI ZAIMKI V SLOVENŠČINI

KAJ SO OZIRALNI ZAIMKI?

Oziralne zaimke uporabljamo, ko se **nanašamo na določeno informacijo** v stavku. Kot pove njihovo ime, se »ozirajo« za glavnim stavkom.

Kdor ima srečo v življenju, ta naj jo deli z ostalimi.

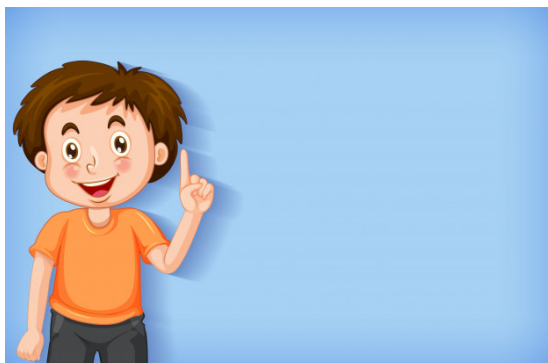
Od vprašalnih zaimkov (npr. kdo, kaj, česa, kdaj, komu ipd.) se razlikujejo po tem, da imajo **na koncu črko -r**: kdor, kar, česar, kadar, komur ipd.

Zapomni si: oziralni zaimek se »ozira« in ima na koncu črko -r.

Zelo pogosta oziralna zaimka sta **kdor** (za osebe) in **kar** (za stvari). Ta dva zaimka imata oblike za vseh šest sklonov.

imenovalnik	KDOR	KAR
rodilnik	KOGAR	ČESAR
dajalnik	KOMUR	ČEMUR
tožilnik	KOGAR	ČESAR
mestnik	PRI KOMER	PRI ČEMER
orodnik	S KOMER	S ČIMER

Zapomni si: od drugega sklona naprej se oblike zaimka kar začnejo na črko -č: česar, čemur, čemer itd.

VAJE

Vstavi pravilno obliko oziralnega zaimka.

_____ se je igral z žogo, naj jo tudi pospravi.

Danes se ja Mija učila za test. Naučila se je tisto, _____ še ni znala.

_____ zanima slikanje, se lahko prijavi na slikarsko delavnico.

Povej še nam tisto, o _____ si se pogovarjal z mamo.

To je naš prodajalec sadja in zelenjave, pri _____ naš oče redno nakupuje.

Ali lahko pojem, _____ je ostalo?

_____ je uspelo zmagati na tako zahtevni tekmi, je lahko resnično zadovoljen.

V povedih uporabi vprašalni zaimek (kdo, kaj) ali oziralni zaimek (kdor, kar).

_____ je pred vrati?

Dobila je vse, _____ si je zaželela.

_____ si vprašal za nasvet, sestro ali brata?

Povej nam prosim, _____ je danes za kosilo!

_____ hodi naokrog s telefonom v roki, se lahko hitro spotakne.

Spoznali smo že oziralne zaimke, s katerimi se nanašamo na osebe (kdor) ali stvari (kar). Z oziralnimi zaimki pa lahko opišemo tudi prostor ali smer (**kjer**, **kamor**), čas (**kadar**), način (**kakor**), količino (**kolikor**), lastnost (**kakršen**), vrsto (**kateri**, **ki**), lastnino (**čigar**) in druge okoliščine. Oglejmo si nekaj primerov.

*V soboto smo šli v Lipico, **kjer** smo spoznali program jahalne šole.*

***Kadar** je suho vreme, se odpravimo na izlet v gore.*

*Človek, **kakršen** je on, bo v prihodnosti zelo uspešen.*

*Obnašal se je, **kakor** da se ni nič zgodilo.*

KJER **KADAR**
KATERI **ČIGAR**
KAKRŠEN **KOLIKOR**
KI **KAKOR** **KAMOR**

Ki in **kateri** sta posebna oziralna zaimka, ki ju pogosto zamenjujemo. Uporabljamo ju v odvisnih stavkih ali kot odgovor na vprašanje »kateri«. Poglejmo si tri primere.

*To je žoga, **ki** jo je prinesla Jasna.*

*To je žoga, **ki** jo uporabljamo za nogomet.*

*To je žoga, **s katero** se igramo na vrtu.*

Oziralna zaimka **ki** in **kateri** uporabljamo v odvisnih stavkih, ko želimo opredeliti ali dodati informacije. V stavkih s **ki** ali **kateri** torej dodatno razložimo, o čem govorimo.

Oziralni zaimek **kateri** uporabljamo, ko pred njim stoji predlog (s, pred, o ipd.), **ki** pa takrat, ko pred njim ni predloga.

To je naprava, o kateri smo se pogovarjali včeraj.

To je naprava, ki jo uporabljamo vsak dan.

Zaimek **kateri** uporabljamo tudi takrat, ko govorimo o pripadnosti oz. lastnini.

Prijatelj, katerega mama je učiteljica, želi tudi sam postati učitelj.

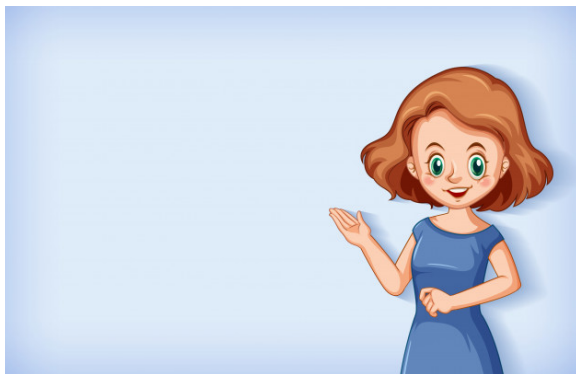
Tri skupine, katerih naloga je zagotoviti varnost, delujejo že šest let.

Pes, katerega lastnik sedi v kavarni, glasno laja na ljudi.

V tem primeru uporabljamo zaimek v **drugem sklonu** (katere, katerega, katerih). Da ti bo lažje, si lahko pomagaš s trikom: pred zaimek v mislih postavi besedico »od«, npr. *Tri skupine, (od) katerih naloga je zagotoviti varnost, delujejo že šest let.*

Zapomni si: zaimkoma **ki in **kateri** velikokrat sledi osebni zaimek (jo, ga, jih), npr.**

To je oseba, ki jo pogosto srečam na ulici.

Zaimek **kateri** pa ima še eno posebnost. Ko je lastnik **oseba moškega spola v ednini**, uporabljamo obliko **čigar**. V vseh ostalih primerih uporabljamo obliko **kateri**. Primerjaj naslednje povedi.

Moški, čigar otroci se igrajo na vrtu, bere časopis.

Prijatelj, čigar starša sta zdravnika, je moj sošolec.

Ženska, katere otroci se igrajo na vrtu, bere časopis.

Prijateljica, katere starša sta zdravnika, je moja sošolka.

Zapomni si: zaimek **čigar uporabljamo samo za osebe moškega spola v ednini.**

VAJE

Vstavi zaimek ki ali kateri.

Računalnik, _____ ga uporablja mama, je že star.

To je moja prijateljica, s _____ se vidiva skoraj vsak dan.

Ali še uporabljaš telefon, _____ si ga dobil za božič?

Država, iz _____ prihaja, je neizmerno lepa in zanimiva.

Vstavi zaimek kateri ali čigar.

Gospodar, _____ kmetijo so prodali, se je preselil v mesto.

V mesto grem s prijateljico, _____ bratje so starejši od mene.

To je sošolec, _____ oče je zobozdravnik.

Največ starega papirja je zbral 4. razred, _____ razrednik je naš sosed.

LASTNOSTNI IN VRSTNI PRIDEVNIK

V poglavjih o sklonih smo si podrobno pogledali samostalniške oblike in vzorce, zraven pa smo pripisali tudi pridevnike oz. informacije o tem, kako se pridevniki sklanjajo v različnih sklonih. Kaj pa sploh so pridevniki oz. kaj opisujejo? Poglejmo si nekaj primerov.

*Maja je v trgovini kupila **rdeč** pullover.*

*Teta stanuje v **veliki stanovanjski** hiši.*

*Oče je včeraj vozil **star družinski** avto.*

V zgornjih primerih so vsi pridevniki obarvani **modro**. Kot opaziš, se pridevniki po navadi pojavljajo **tik pred samostalnikom** (pullover, hiša, avto). S pridevniki **podrobneje opisujemo samostalnik** in povemo, **kakšna** oz. **katera** je ta stvar. Povemo torej nekaj o **barvi, velikosti, starosti, vrsti** ipd.

Pridevniki se razlikujejo glede na to, kakšno informacijo vsebujejo. Delimo jih na tri vrste, in sicer:

- lastnostni pridevniki
- vrstni pridevniki
- svojilni pridevniki

V tem učnem listu si bomo podrobneje pogledali prvi dve skupini in pokazali, v čem se razlikujeta.

LASTNOSTNI PRIDEVNIKI

Kot pove že ime, **lastnosti pridevnik** opisuje **lastnosti** samostalnikov. Opisuje torej njihovo **barvo, velikost, starost, obliko** ipd. Po njih se vprašamo »**kakšen?**«. Vrni se na začetek in še enkrat preberi tri povedi. Kateri pridevniki opisujejo lastnosti?

V povedih se skrivajo trije lastnostni pridevniki, in sicer: **rdeč, velik** in **star**. Po vseh teh smo se vprašali »**kakšen?**« (»**kakšen** pullover?«, »**kakšna** hiša?«, »**kakšen** avto?«). Poglejmo si še par primerov.

*Mojca je zagledala **lep sočen** sadež.*

*Mama je oblekla **dolgo črno** obleko.*

*Na **visokem starem** drevesu je sedela veverica.*

Kot vidiš, lahko pred samostalnikom stoji tudi **več lastnostnih pridevnikov**, vsi pa opisujejo isti predmet. Po vseh pridevniki smo se vprašali »**kakšen?**«, saj opisujejo barvo, velikost, dolžino ipd.

VRSTNI PRIDEVNIKI

Vrstni pridevniki so drugačni – opisujejo **vrsto oz. tip predmeta**. Po njih se ne vprašamo »**kakšen?**«, temveč »**kateri?**«. Ne opisujejo torej lastnosti predmeta (velikost, oblike, barve ipd.), ampak povedo, **kakšne vrste** je nek predmet. Pogosto se končajo na **-ski/-ški, -ji** ali **-ni**. Poglejmo si nekaj primerov.

*Na koncu ulice je plapolala **slovenska** zastava.*

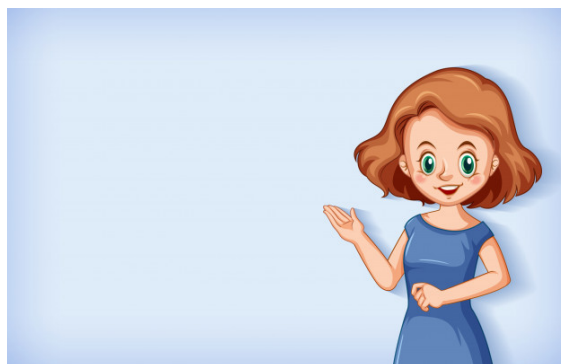
*Jutri je **delovni** dan.*

*Na **pisalni** mizi je stala **računalniška** miška.*

Zgornji pridevniki ne opisujejo lastnosti samostalnika, temveč nam povedo, za **kakšno vrsto predmeta** gre. Delovni dan ni dan, ki veliko dela, ampak je **vrsta dneva**, ko hodimo v službo ali šolo. Pisalna miza je prav tako **določena vrsta mize** (poznamo še jedilno, klubsko ipd.). Po vseh zgoraj naštetih pridevniki smo se vprašali »**kateri?**« (»katera zastava?«, »kateri dan?«, »katera miza?«, »katera miška?«).

Zapomni si: lastnostni pridevnik opisuje lastnost samostalnika (barvo, velikost, obliko ipd.), po njem pa se vprašamo »kakšen?«.

Vrstni pridevnik opisuje vrsto samostalnika, po njem pa se vprašamo »kateri?«.

Kako pa najlažje ločimo med tema dvema vrstama pridevnikov? Prvo pravilo, s katerim si lahko pomagаш, je to, da lahko **stopnjujemo** načeloma **samo lastnostne pridevnike**. Ko govorimo o velikosti, teži, starosti ipd. lahko te lastnosti **med seboj primerjamo** – nekaj je večje, manjše, starejše ipd. Prav tako ima večina teh pridevnikov tudi protipomenko oz. pridevnik **z nasprotnim pomenom**. Poglejmo si par primerov.

Luka je **visok**, Miha je **višji**, Matjaž pa je **najvišji**.

Ti si **majhen**, jaz pa **velik**.

Ker sem **starejši** od sestre, imam **večji** nahrbtnik.

Ali lahko vrstne pridevnike tudi stopnjujemo? Poglejmo si par primerov.

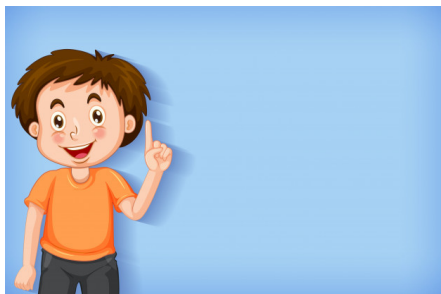
X Na koncu ulice je plapolala **bolj/najbolj slovenska** zastava.

X Jutri je **delovnejši** dan.

X Na **bolj pisalni** mizi je stala **najbolj računalniška** miška.

Kot vidiš, takšne povedi niso smiselne. Ker ti pridevniki opisujejo vrsto, jih **ne moremo stopnjevati**, prav tako pa jim **težko poiščemo pravo protipomenko**. Je nasprotje pisalne mize jedilna ali klubska miza? Katera zastava ima nasprotni pomen od slovenske zastave? Kot vidimo, se lastnostni in vrstni pridevniki razlikujejo v tem, da lahko **lastnostnim pridevnikom** poiščemo **protipomenko** in jih **stopnjujemo**, za vrstne pridevnike pa to ne drži.

Zapomni si: **lastnostne pridevnike** lahko **stopnujemo** in jih poiščemo **protipomenke**, za **vrstne pridevnike** pa to ne velja.

Pa imajo lastnostni in vrstni pridevniki vedno povsem drugačne oblike? Ali obstajajo besede, ki jih lahko v **določenih povedih** uporabimo kot **lastnostne**, v **drugih** pa kot **vrstne pridevnike**? Poglejmo si par primerov.

*Mojca je zelo **pametna** ima v šoli same **petice**.*

*Jure je za rojstni dan dobil **pametni** telefon.*

*Matija je oblekel **črn** pullover.*

*Mama zvečer rada pije **črni** čaj.*

Kaj opaziš? Nekateri pridevniki se lahko uporabljajo kot **lastnostni** ali **vrstni**. V prvem in tretjem primeru imamo **lastnostna pridevnika**; opisujemo torej lastnosti (Mojca je pametna in pullover je črne barve). V drugem in četrtem primeru pa govorimo o **točno določeni vrsti** – pametni telefon je tiste vrste telefon, s katerim se lahko povežemo na splet; črni čaj je pravi čaj, ki vsebuje posebno učinkovino, ni le črne barve.

Če si pozoren, si opaziš, da imata vrstna pridevnika na koncu **končnico -i**. Pred samostalnikom moškega spola imajo torej nekateri vrstni pridevniki **končnico -i** (pametni telefon, črni čaj, vodeni ogled).

VAJE

V besedilu podčrtaj pridevnike, jih izpiši in pripiši, ali gre za lastnostni ali vrstni pridevnik.

V veliki vrstni hiši je nekoč živel stara gospa, ki je bila zelo osamljena. Zelo rada je hranila in skrbela za potepuške pse, ranjene mačke in bolne ptičke. Pogosto je tudi sedela v kavarni v mestnem parku in hranila golobe. Neredko pa je katero od neboljanih živali pripeljala tudi k sebi domov. Tako je imela doma pravi živalski vrt.

Pridevnikom pripiši protipomenko. Če protipomenke ni, zapiši »/«.

velik _____	družinski _____	prijazen _____
visok _____	mehek _____	zabaven _____
mlad _____	nemški _____	rojstnodnevni _____

REŠITVE

V **veliki** **vrstni** hiši je nekoč živel **stara** gospa, ki je bila zelo **osamljena**. Zelo rada je hranila in skrbela za **potepuške** pse, **ranjene** mačke in **bolne** ptičke. Pogosto je tudi sedela v kavarni v **mestnem** parku in hranila golobe. Neredko pa je katero od **nebogljenih** živali pripeljala tudi k sebi domov. Tako je imela doma pravi **živalski** vrt.

veliki: lastnostni pridevnik

vrstni: vrstni pridevnik

stara: lastnostni pridevnik

osamljena: lastnostni pridevnik

potepuške: vrstni pridevnik

ranjene: lastnostni pridevnik

bolne: lastnostni pridevnik

mestnem: vrstni pridevnik

nebogljenih: lastnostni pridevnik

živalski: vrstni pridevnik

velik **majhen**

družinski /

prijazen **nesramen**

visok **nizek**

mehek **trd**

zabaven **dolgočasen**

mlad **star**

nemški /

rojstnodnevni /

DOLOČNA IN NEDOLOČNA OBLIKA PRIDEVNIKA

V poglavju o pridevniki smo razložili razliko med **lastnostnimi** in **vrstnimi** pridevniki. Prvi opisujejo **lastnosti in karakteristike predmetov** (npr. njihovo barvo, velikost, starost, obliko ipd.), drugi pa **vrsto oz. tip predmeta**. Pridevniku pa lahko poleg osnovnih kategorij (spol, sklon, število) določimo še eno lastnost, in sicer **določnost**. Poglejmo si nekaj primerov.

Mama je včeraj kupila **nov** plašč.

Novi plašč je pospravila v omaro.

Všeč mi je **moder** pulover.

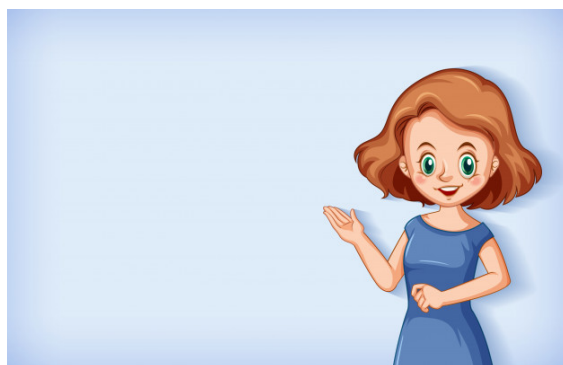
Ta **modri** pulover je všeč tudi moji sestri.

Kaj opaziš? Isti pridevnik (nov oz. moder) je uporabljen **na dva različna načina**: s končno črko **-i** in brez nje. Lastnostnim pridevnikom brez končnega **-i** pravimo **nedoločna oblika**, s končno črko **-i** pa **določna oblika** pridevnika.

Nedoločno obliko pridevnika uporabimo takrat, ko neko **stvar omenimo prvič** oz. opišemo **lastnost predmeta**. Gre za navadno obliko lastnostnega pridevnika, po katerem se vprašamo »**kakšen?**«. **Določno obliko pridevnika** uporabimo takrat, ko govorimo o **že znani lastnosti** oz. se navežemo na nekaj, o čemer smo **že govorili**. Po njem se vprašamo »**kateri?**«.

Ampak pozor! Vseeno govorimo o **lastnostnih pridevniki**, ki imajo **dve različni obliki**: določno in nedoločno. Čeprav se po določni obliki vprašamo »**kateri?**« (kot po vrstnem pridevniku), **ne govorimo o vrsti**, temveč o **že znani lastnosti**. »Ta modri pulover« iz zgornje povedi **ni vrsta puloverja**; vseeno gre za barvo, ki pa je bila prej že omenjena.

Zapomni si: nedoločna oblika pridevnika nima končnega -i, uporabljamo pa jo takrat, ko prvič omenimo lastnost predmeta. Določna oblika pridevnika ima na koncu črko -i, uporabljamo pa jo takrat, ko govorimo o že znani lastnosti.

Kot vemo, imajo pridevniki **različne oblike** za oba spola, vse sklone in števila. Razlika med določno in nedoločno obliko pridevnika je razvidna samo v **imenovalniku** in (pri neživih stvareh) **tožilniku ednine** za **moški spol**. V ostalih primerih dobi pridevnik **druge končnice**, tako da se ta razlika zabriše. Poglejmo si par primerov.

Srečen kuža je mahal z repom.

Tudi lastnica je bila tako dobre volje kot srečni kuža.

Mojca je srečnemu kužku ponudila kruh.

Srečnemu kužku so se takoj pocedile sline.

Določno obliko pridevnika uporabljamo še v nekaterih drugih situacijah, in sicer za **kazalnimi zaimki** »ta«, »tisti« ipd., za zaimkom »ves«, če je pridevnik **del lastnega imena** in če pridevnik uporabimo kot **samostalnik**. Poglejmo si nekaj primerov.

Ta novi avto je bil gotovo zelo drag.

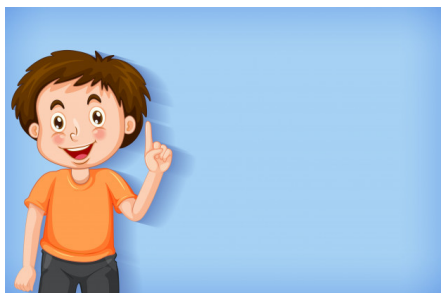
Umetnika pozna ves širni svet.

Si že slišal za ime Karel Veliki?

Dežurni naj pred malico pobriše tablo.

V prvem primeru smo pridevnik nov uporabili za **kazalnim zaimkom »ta«**, v drugem pa za zaimkom »ves«. V tretji povedi je pridevnik uporabljen kot del **lastnega imena**, zato uporabimo določno obliko pridevnika. V zadnji povedi pa imamo t.i. **posamostaljeni pridevnik**, ki opisuje človeka; tudi v teh primerih uporabimo **določno obliko pridevnika**.

Zapomni si: **določno obliko pridevnika** uporabimo tudi za **kazalnim zaimkom**, za zaimkom »ves«, če je pridevnik **del lastnega imena** in če pridevnik uporabimo kot **samostalnik**.

PAZI!

Do sedaj smo govorili o končni črki -i kot razliki med določno in nedoločno obliko pridevnika. Ta pa se lahko pojavi tudi v drugačni obliki, in sicer v **izgovarjavi**. Tipičen primer je pridevnik **velik**, kjer se **nedoločna oblika** izgovarja s **širokim -e** kot **vêlik**, **določna oblika** pa z **ozkim e** kot **véliki**.

Posebnost je tudi pridevnik **majhen**, ki dobi v določni obliki povsem drugačno obliko, in sicer »**mali**«. V tem primeru se torej razlika med določno in nedoločno obliko kaže **tudi v drugih sklonih in spolih**. Poglejmo si par primerov.

*Danes bomo govorili o **véliki** in **mali** začetnici.*

*Pasji možgani so v primerjavi s človeškimi zelo **majhni**.*

***Mali** možgani imajo posebno vlogo pri koordinaciji gibov.*

VAJA

Vstavi določno ali nedoločno obliko pridevnika.

Mama je za sladico spekla _____ kolač. (sočen)

Ali veš, kdo je bil Aleksander _____? (velik)

Prinesi mi prosim _____ pullover, zebe me. (topel)

Tina je kupila rdeč in moder kuli. _____ mi je bolj všeč. (rdeč)

Praznike in nagrade pišemo z _____ začetnico. (majhen/mali)

Kaj pa dela ta _____ fant na kolesu? (navihan)

Ne morem še na igrišče, sem _____. (dežuren)

_____ medvedek je bolj _____ kot tisti _____. (rjav, ljubek, zelen).

REŠITVE

Mama je za sladico spekla **sočen** kolač.

Ali veš, kdo je bil Aleksander **Veliki**?

Prinesi mi prosim **topel** pullover, zebe me.

Tina je kupila rdeč in moder kuli. **Rdeči** mi je bolj všeč.

Praznike in nagrade pišemo z **malo** začetnico.

Kaj pa dela ta **navihani** fant na kolesu?

Ne morem še na igrišče, sem **dežurni**.

Rjav medvedek je bolj **ljubek** kot tisti **zeleni**.

DOVRŠNI IN NEDOVRŠNI GLAGOLI

Glagolom v slovenščini lahko pripišemo različne lastnosti: osebo, število, čas, naklon, način in vid. V tem poglavju si bomo podrobno pogledali **glagolski vid** oz. razliko med **dovršnimi** in **nedovršnimi** glagoli. Poglejmo si par primerov.

*Kaja je previdno **stopala** po potki.*

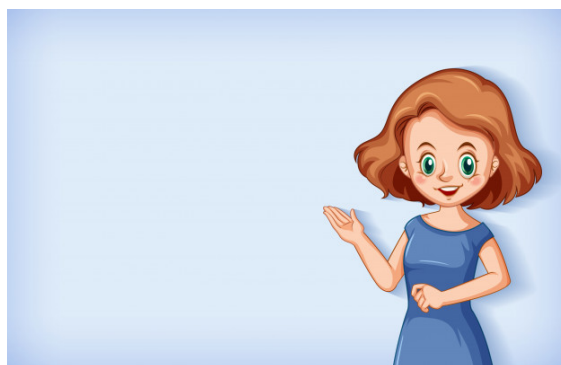
*Petra ni bila pozorna in je **stopila** v lužo.*

*Medtem ko je stala pri blagajni in **plačevala**, ji je zazvonil telefon.*

*Tine je **plačal** račun in se odpravil domov.*

V čem se razlikujejo obarvani glagoli? Kako dolgo trajajo dejanja oz. ali so vsa že zaključena? Prvi in tretji glagol (*stopati* in *plačevati*) izražata **trajanje**; gre za dejanja, ki **še niso zaključena** in **potekajo dlje časa**. Takim glagolom pravimo **nedovršni glagoli**, po njih pa se lahko vprašamo »**kaj se dogaja?**«. V drugem in četrtem primeru (*stopiti* in *plačati*) pa je dejanje **že zaključeno**, gre za enkratno dejanje, ki se je že zgodilo. Take glagole imenujemo **dovršni glagoli**, po njih pa se vprašamo »**kaj se je zgodilo?**«.

Zapomni si: nedovršni glagoli izražajo trajanje oz. dejanje, ki ni omejeno v času. Po njem se vprašamo »kaj se dogaja?« ali »kaj delam?«. Dovršni glagoli izražajo enkratno dejanje, ki je torej omejeno v času. Po njem se vprašamo »kaj se je zgodilo?« oz. »kaj naredim?«.

Poglejmo si še nekaj primerov.

*V dnevni sobi **sveti** luč.*

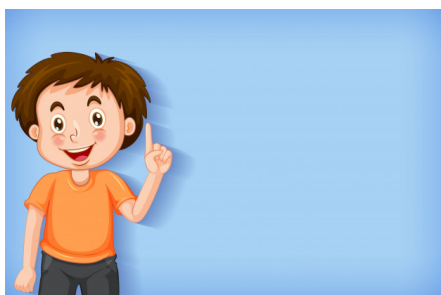
*Ko zmanjka bencina, na armaturni plošči **zasveti** rdeča lučka.*

*Tina sedi za mizo in **piše** pismo.*

*Na tablo je **napisala** svoje ime.*

Kot vidiš, se dovršni in nedovršni glagoli velikokrat razlikujejo v **predponi**. Če **nedovršnemu** glagolu **dodamo predpono** (na primer zasvetiti; napisati), dobimo **dovršni glagol**. Z različnimi priponami torej izrazimo, da se je nekaj **začelo** (na primer lučka je zasvetila oz. začela svetiti) oz. da je neko dejanje **zaključeno** (napisala je ime). V prvem in tretjem primeru imamo nedovršne glagole, ki izražajo trajanja: luč sveti dlje časa oz. Tine še vedno piše e-mail.

Zapomni si: dovršne glagole pogosto tvorimo tako, da nedovršnim glagolom dodamo različne predpone (npr. pisati: odpisati, prepisati, napisati ipd.; misliti: premisliti, razmisliti ipd.).

Dovršni in nedovršni glagoli, imenujemo jih tudi **vidski pari**, pa se ne razlikujejo vedno v predponi. Glagoli imajo lahko tudi **različno pripono**. Nedovršni glagoli so tipično **daljši** od dovršnih. Poglejmo si še nekaj primerov.

*Mojca in Blaž **kupujeta** novo omaro.*

*Vsak dan **kupita** svež kruh in mleko.*

*Cel večer je **zavijala** novoletna darila.*

*Otroka je **zavila** v odejo in ga položila v zibko.*

Kot vidiš, se zgornja para glagolov razlikujeta v **priponi** oz. zadnjem delu besede. Glagola **kupovati** in **zavijati** sta **nedovršna**, saj izražata nedokončano aktivnost, glagola **kupiti** in **zaviti** pa sta **dovršna**, saj izražata enkratno, zaključeno dejanje. Vidska para sta torej kupovati in kupiti ter zavijati in zaviti.

Nekateri vidski pari imajo **povsem drugačne oblike** za dovršne in nedovršne glagole. Med njimi so najpogostejši: skakati in skočiti; delati in narediti; jemati in vzeti; metati in vreči, govoriti in reči ipd. Poglejmo si nekaj primerov.

*Monika je **metala** kamenčke v vodo in se smehljala. = nedovršni*

*Tone je **vrget** žogo 20 m daleč. = dovršni*

*Petra je **skakala** od navdušenja. = nedovršni*

*Marko je **skočil** v vodo. = dovršni*

Čeprav ima večina glagolov svoj vidski par, pa obstaja tudi manjša skupina glagolov, ki jih imenujemo **dvovidski glagoli**. Ti glagoli so **dovršni** in **nedovršni** ter **nimajo vidskega para**. O tem, ali je glagol dovršni ali nedovršni, odloča **kontekst** oz. **pomen glagola v povedi**. Dvovidski glagoli so na primer *telefonirati, aktivirati, verjeti, tvegati, analizirati, voliti* ipd. Preberi spodnja primera in poskušaj ugotoviti, v katerem pomenu gre za enkratno, zaključeno dejanje in v katerem za neomejeno dejanje.

*Tinkara je vsako jutro **telefonirala** babici.*

*Mama že pol ure **telefonira**.*

PAZI!

Glagolski vid je **neodvisen od glagolskega časa** (sedanjik, preteklik in prihodnjik). Če določen glagol postavimo v drug čas, se **dovršnost ne spremeni**. V spodnjih primerih imamo dovršni in nedovršni glagol naprej v sedanjiku, nato pa ista dva glagola v pretekliku.

sedanjik:

*Tine **kupuje** nove čevlje.*

*Tine zjutraj **kupi** časopis.*

preteklik:

*Tine **je kupoval** nove čevlje.*

*Tine **je zjutraj kupil** časopis.*

VAJE

Ugotovi, ali je glagol dovršni ali nedovršni, in mu pripiši vidski par.

Glagol	Glagolski vid	Vidski par
ponuditi		
prepisati		
razstavljati		
nesti		
posaditi		
ponavljati		
pripraviti		

Podčrtaj ustrezen glagol (dovršni ali nedovršni).

V režo moramo vstaviti/vstavlja~~ti~~ti kovanec.

Če naprave ne uporabite/uporablja~~te~~te pogosto, se na njej nabere prah.

Kdo bo odgovoril/odgovarja~~l~~ na prvo vprašanje?

V trgovini prodajo/prodaja~~jo~~ tudi gorska kolesa.

Prosim, pripravi/pripravljaj mizo!

Petra je prevedla/prevajala pri odstavku.

Jajca in sladkor zmešamo/meša~~mo~~ tri minute.

Črt je opazil/opazoval, da ima strgane hlače.

REŠITVE

Ugotovi, ali je glagol dovršni ali nedovršni, in mu pripiši vidski par.

Glagol	Glagolski vid	Vidski par
ponuditi	dovršni	ponujati
prepisati	dovršni	pisati
razstavljati	nedovršni	razstaviti
nesti	dovršni	nositi
posaditi	dovršni	saditi
ponavljati	nedovršni	ponoviti
pripraviti	dovršni	pripravljati

Podčrtaj ustrezen glagol (dovršni ali nedovršni).

V režo moramo vstaviti/vstavlja~~ti~~ti kovanec.

Če naprave ne uporabite/uporablja~~te~~te pogosto, se na njej nabere prah.

Kdo bo odgovoril/odgovarja~~l~~ na prvo vprašanje?

V trgovini prodajo/prodaja~~jo~~ tudi gorska kolesa.

Prosim te, pripravi/pripravljaj mizo!

Petra je prevedla/prevajala prvi odstavek.

Jajca in sladkor zmešamo/meša~~mo~~ tri minute.

Črt je opazil/opazoval, da ima strgane hlače.

GLAGOLA MORATI IN MOČI

Na začetku si pogledajmo nekaj primerov.

*Žal ne **morem** klepetati, **moram** v učilnico.*

*Vsak večer **moram** narediti domačo nalogo.*

*Jure ne **more** na zabavo, ker ima še veliko dela.*

Kaj opaziš? Glagola **morati** in **moči** sta si zelo podobna, razlikujeta se samo v eni črki: **moram** ali **morem**. Njun pomen pa je popolnoma različen, zato moramo biti pazljivi, katero obliko uporabimo. Pogledajmo si razlago.

Moram (glagol **morati**) pomeni, da je nekaj treba. Izraža nujnost, da se nekaj zgodi.

Človek mora biti prijazen do ljudi.

Morali bi kupili nove stole.

Sam moraš najti rešitev.

Ne morem (glagol **moči**) pomeni, da nekaj ni mogoče. Izraža nezmožnost človeka, da izvede dejanje.

Petra ne more priti, ker ima pevske vaje.

Mi lahko pomagaš? Oprosti, žal ne morem.

Ne morem ti obljubiti, da pridem na rojstni dan.

Zapomni si: **morati** izraža nujnost, **moči** izraža nezmožnost.

Glagola **morati** in **moči** imata še eno posebnost. Obliko **moram** uporabljamo samo v trdilnih in vprašalnih povedih, pri nikalnih pa uporabimo drugačno obliko. Pri glagolu **moči** je ravno obratno – obliko **ne morem** uporabljamo samo v nikalnih povedih. Pogledajmo si nekaj primerov.

(+) Danes **moram** narediti domačo nalogo.

(?) Ali **moram** danes narediti domačo nalogo?

(-) Danes **mi ni treba** narediti domače naloge.

(-) Danes **ne morem** obiskati prijatelja.

(+) Danes **lahko** obiščem prijatelja.

(?) Ali **lahko** danes obiščem prijatelja?

Kaj si opazil? Pri zanikanem glagolu morati uporabljamo obliko **ni treba**. Pri tem vedno uporabljamo tudi **osebni zaimke v tretjem sklonu** (mu, ji, nam ipd.). S tem izrazimo, na koga se nanaša glagol morati.

Pri trdilni in vprašalni obliki glagola moči uporabljamo obliko **lahko**. S tem izrazimo zmožnost, da nekdo nekaj stori.

Zapomni si: moram uporabljamo samo v trdilnih in vprašalnih stavkih, ne morem uporabljamo samo v nikalnih stavkih.

Kot druge glagole lahko tudi glagola morati in moči uporabljamo **v različnih časih** (preteklik, sedanjik in prihodnjik). Do zdaj smo si ogledali oblike za sedanjik, v razpredelnici pa najdeš oblike za vse tri čase. Kako se spremeni glagol moči?

čas	MOČI	MORATI
sedanjik +	LAHKO	MORAM
sedanjik -	NE MOREM	NI MI TREBA
preteklik +	SEM LAHKO	SEM MORAL/MORALA
preteklik -	NISEM MOGEL/MOGLA	NI MI BILO TREBA
prihodnjik +	BOM LAHKO	BOM MORAL/MORALA
prihodnjik -	NE BOM MOGEL/MOGLA	NE BO MI TREBA

Zapomni si: glagol moči ima v pretekliku in prihodnjiku obliko **mogel/mogla, glagol morati pa obliko **moral/morala**.**

Pogosto se zgodi, da ta dva glagola zamenjamo. V pogovornem jeziku velikokrat napačno uporabimo obliko »mogel«, ko govorimo o nujnosti. Poglejmo si dva primera.

X Oprosti, da ti nisem pomagal, **mogel** sem pomagati mami.

Oprosti, da ti nisem pomagal, **moral** sem pomagati mami.

VAJE

Vstavite glagola morati ali moči v pravilni obliki.

Nista se razumela, vendar vseeno nista _____ en brez drugega.

Meso in podobna živila _____ biti vedno na hladnem.

Vrhunski športnik ne _____ biti vsak.

V državi si šest odstotkov ljudi ni _____ privoščiti avtomobila.

Vsak bi _____ pomagati ljudem v stiski.

Nalogo sem naredil že zjutraj, zato _____ danes.

Kolesarji so _____ prevoziti 163 km.

Ne _____ verjeti, kaj vse se mi je zgodilo.

Roke nisem _____ premikati.

Strokovnjaki opozarjajo, da bi _____ zmanjšati količino soli v prehrani.

Razpoloženja ne bo _____ pokvariti niti slabo vreme.

Popravite napake.

Nisem moral verjeti, da je ura že deset.

Včeraj so mu izpulili zob, zato ne mora jesti.

Brat je včeraj pospravil sobo, zato ji danes ni treba.

Ali res morem pomagati mami?

Nisem moral na zabavo, mogel sem se učiti.

Ai veš, kdaj moremo biti jutri v šoli?

REŠITVE

Vstavite glagola morati ali moči v pravilni obliki.

Nista se razumela, vendar vseeno nista mogla en brez drugega.

Meso in podobna živila morajo biti vedno na hladnem.

Vrhunski športnik ne more biti vsak.

V državi si šest odstotkov ljudi ni moglo privoščiti avtomobila.

Vsak bi moral pomagati ljudem v stiski.

Nalogo sem naredil že zjutraj, zato mi je ni treba danes.

Kolesarji so morali prevoziti 163 km.

Ne morem verjeti, kaj vse se mi je zgodilo.

Roke nisem mogel/mogla premikati.

Strokovnjaki opozarjajo, da bi morali zmanjšati količino soli v prehrani.

Razpoloženja ne bo moglo pokvariti niti slabo vreme.

Popravite napake.

Nisem mogel verjeti, da je ura že deset.

Včeraj so mu izpulili zob, zato ne more jesti.

Brat je včeraj pospravil sobo, zato mu je danes ni treba.

Ali res moram pomagati mami?

Nisem mogel na zabavo, mogel sem se učiti.

Ai veš, kdaj moramo biti jutri v šoli?

VELELNI NAKLON – VELELNIK

Glagolom v slovenščini lahko pripišemo različne lastnosti: osebo, število, čas, naklon, način in vid. V tem poglavju si bomo podrobno pogledali **glagolski naklon**, in sicer **velelnik**. V slovenščini poznamo tri glagolske naklone: **povednega**, **pogojnega** in **velelnega**. Poglejmo si par povedi.

*Mama **je odprla** okno.*

*Ali **si naredil** domačo nalogo?*

*Če **bi imel** čas, **bi šel** na sprehod.*

***Zapri** vrata!*

Zgornje povedi se razlikujejo v **glagolskem naklonu** oz. tem, kaj želimo sporočiti. S **povednim naklonom** večinoma **opisujemo** dogajanje ali stanje (1. primer) ali postavljamo **vprašanja** (2. primer). S **pogojnim naklonom** (3. primer) izražamo **mogoče situacije**, ki bi se ali se bodo zgodile, če bo **izpolnjen pogoj**, tvorimo pa ga z besedico »**bi**«. Zadnji primer pa je zapisan v **velelnem naklonu**. Z njim **ukazujemo**, **pozivamo** ali **prepovedujemo**, nekomu torej damo **navodila** oz. **izrazimo zahtevo**. Zelo pogosto pri povedih v velelnem naklonu uporabljamo **klicaj**. Poglejmo si še par primerov.

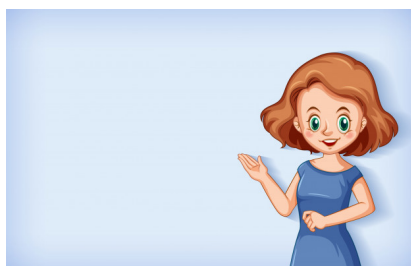
*Matej, **pospravi** igrače in **pridi** v kuhinjo!*

***Pojdimo** na sladoled!*

*Za prijavo na delavnico **izpolnite** obrazec in ga **pošljite** po pošti.*

Vsi zgornji primeri so v velelnem naklonu, saj izražajo zahtevo ali navodilo. Nanašajo se na **različne osebe** – velimo lahko **posamezniku** ali **skupini ljudi**. Vseeno pa velelnika **ne moremo uporabljati za vse tri slovnične osebe**. Če osebe ni zraven nas, ji ne moremo podati navodil oz. od nje nekaj zahtevati, zato velelnika ne moremo tvoriti za 3. osebo. Prav tako velelnika ne moremo uporabljati za 1. osebo ednine. Poznamo torej samo oblike za **1. osebo dvojine in množine** ter **2. osebo ednine, dvojine in množine**.

Zapomni si: velelni naklon izraža zahtevo, prepoved ali ukaz.
Tvorimo ga lahko za 1. osebo dvojine in množine ter 2. osebo ednine, dvojine in množine.
Pri velelnem naklonu pogosto uporabljamo klicaj.

V spodnji razpredelnici najdeš vse oblike velelnika za glagol »zapreti«.

	ednina	dvojina	množina
1. oseba	/	zapri va	zapri mo
2. oseba	zapri	zapri ta	zapri te
3. oseba	/	/	/

Če podrobno pogledaš veledne oblike glagolov, opaziš, da so zelo podobne glagolom v povednem naklonu. V večini primerov se spremeni **z**golj **e**na črka, **končnice** za različne osebe in števila pa **ostanejo enake**, npr. midva **zapre**va - **zapri**va; mi **zapre**mo - **zapri**mo; vidva **zapre**ta - **zapri**ta ipd. Izjema je samo oblika za **2. osebo ednine**, ki se tipično konča na črko **-i** (**zapri**, **odnesi**, **napiši** ipd.) ali **-j** (**pojej**, **glej**, **zapoj** ipd.). Posebnost velelnika je tudi v tem, da ga vedno uporabljamo v **sedanjiku**.

Poglejmo si nekaj skupin glagolov in njihovih oblik za velelni naklon. Pri številnih glagolih se črka **-e** (povedni naklon) **spremeni v črko -i** (velelni naklon). Gre za skupino glagolov, ki se v povednem naklonu v **1. osebi množine** končajo na **-emo** (**pritisniti** - **pritisnemo**; **poslati** - **pošljemo** ipd.).

*Mi pritis**e**mo tipko. → Pritis**i**mo tipko!*

*Jure in Manca pošlj**e**ta pismo. → Pošlj**i**ta pismo!*

*Midva pleš**e**va. → Pleš**i**va!*

Manjša skupina glagolov ima poleg spremembe **e → i** še to posebnost, da se naglašena črka **-a** spremeni v **-e**. Pri teh primerih moramo biti zelo pozorni. Spodaj sta dva taka primera.

*Iz omare vz**a**me**m**o obleko. → Vz**e**mi**m**o obleko iz omare!*

*Ti obj**a**meš dedka. → Obj**e**mi dedka!*

Druga pogosta sprememba je **dodajanje črke -j**. Na tak način tvorimo velelnik s tistimi glagoli, ki se v povednem naklonu v **1. osebi množine** končajo na **amo** (**zaliti** – **zalivamo**; **skrivati** – **skrivamo** ipd.).

*Upošte**v**amo navodila. → Upošte**vaj**mo navodila!*

*Ti po**j**eš kosilo. → Po**j**e**j** kosilo!*

Naslednja skupina glagolov, ki se v **1. osebi množine** konča na **-jemo** (**varčevati** - **varčujemo**, **potovati** - **potujemo** ipd.), v velelniku **izgubi črko -e**.

*Onadva loč**uj**eta odpadke. → Loč**uj**ta odpadke!*

*Mi varč**uj**emo denar. → Varč**uj**mo denar!*

Velika posebnost pa so glagoli, ki se v **nedoločniku** oz. **osnovni obliki** končajo na **-či** namesto **-ti** (**teči**, **peči**, **reči** ipd.). Pri teh glagolov se ne spremenijo samo samoglasniki, temveč tudi **šumnika č** in **ž**. Glagoli v velelnem naklonu namreč v teh primerih **nimajo strešic**; **č** se torej spremeni v **c**, **ž** pa v **z**.

Odpadke **vržemo** v smeti. → Odpadke **vrzimo** v smeti!

Torto **pečemo** na 180 stopinjah. → Torto **pecimo** na 180 stopinjah.

Ti **stečeš** do prijatelja. → Steci do prijatelja!

Kot smo videli, so glagoli v velelniku zelo podobni tistim v povednem naklonu, razlikujejo se po navadi **zgolj v eni črki**. Vseeno pa imamo tudi izjeme, ki v velelnem naklonu dobijo **povsem drugačno obliko**. Poglejmo si par primerov.

glagol **iti**: Ti **greš** v trgovino. → **Pojdi** v trgovino!

glagol **biti**: Mi **smo** hvaležni. → **Bodimo** hvaležni!

glagol **vedeti**: Vi **veste**, da je sadje zdravo. → **Vedite**, da je sadje zdravo.

PAZI!

Povedi z **modalnimi glagoli** (*morati, smeti* ipd.) pogosto **napačno interpretiramo kot velelnik**. Čeprav je pomen povedi podoben (nekomu nekaj ukažemo ali prepovemo), so modalni glagoli tipično uporabljeni v **povednem naklonu**. Lahko bi rekli, da je to drug način, kako izrazimo zahtevo, prepoved ali ukaz. Poglejmo si par primerov.

Ti **moraš narediti domačo nalogo**. = **povedni naklon** (z modalnim glagolom)

Naredi domačo nalogo! = **velelni naklon**

Ne **smemo pretiravati s sladkorjem**. = **povedni naklon** (z modalnim glagolom)

Ne pretiravajmo s sladkorjem! = **velelni naklon**

VAJE

Glagole postavi v velelni naklon.

Miha, _____ (pobрати) perilo in ga _____ (prinesti) v spalnico!

Vozniki, _____ (upoštevati) semafor in _____ (speljati) šele pri zeleni luči.

Miha in Jure, _____ (vzeti) vsako svojo torbo in _____ (priti) do avta.

Bi šli na izlet v gore? Seveda, _____ (iti)!

Tine, _____ (postreči) mu kavo in piškote.

_____ (reči) ji, da mora poklicati mamo.

Ko odnesete smeti, odpadke pravilno _____ (ločevati).

Otroci, odpadkov ne _____ (metati) naokoli!

Podčrtaj pravilno obliko velelnika.

Poslušī/Poslušaj me, ko ti nekaj govorim!
Hitro steci/steči do sestre in ji reči/reci, naj pride v hišo.
Ležite/Lezite na tla in se sprostite.
Iz torbe vzamite/vzemite zvezek in prepīšite/prepīsīte stavke.
Ne tekmujete/tekmujte med seboj!
Specimo/Spečimo tisto torto, ki jo ima sestra najraje!
Počesi/Počeši si lase in umi/umij zobe!
Žogo vrži/vrzi tako daleč, kot lahko!

REŠITVE

Glagole postavi v velelni naklon.

Miha, **poberi** (pobрати) perilo in ga **prinesi** (prinesti) v spalnico!
Vozniki, **upoštevajte** (upoštevati) semafor in **speljite** (speljati) pri zeleni luči.
Miha in Jure, **vzemita** (vzeti) vsako svojo torbo in **pridita** (priti) do avta.
Bi šli na izlet v gore? Seveda, **pojdimo** (iti)!
Tine, **postrezi** (postreči) mu kavo in piškote.
Reci (reči) ji, da mora poklicati mamo.
Ko odnesete smeti, odpadke pravilno **ločuj**te (ločevati).
Otroci, odpadkov ne **meč**ite (metati) naokoli!

Podčrtaj pravilno obliko velelnika.

Poslušī/Poslušaj me, ko ti nekaj govorim!
Hitro **steci**/steči do sestre in ji reči/**reci**, naj pride v hišo.
Ležite/**Lezite** na tla in se sprostite.
Iz torbe vzamite/**vzemite** zvezek in **prepīšite**/prepīsīte stavke.
Ne tekmujete/**tekmuj**te med seboj!
Specimo/Spečimo tisto torto, ki jo ima sestra najraje!
Počesi/**Počeši** si lase in umi/**umij** zobe!
Žogo vrži/**vrzi** tako daleč, kot lahko!

UPORABA TRPNIKA

Na začetku si pogledjmo nekaj primerov.

Zidarji so prejšnje leto zgradili hišo.

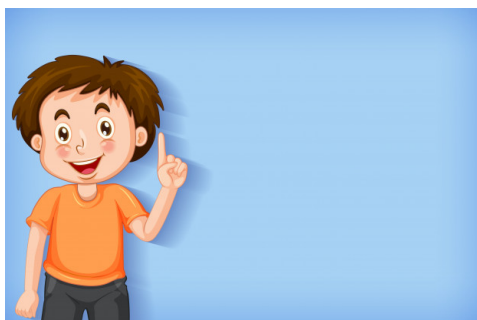
Hiša je bila zgrajena prejšnje leto.

Jure vsak dan zalije rože.

Rože so vsak dan zalite.

Kaj opaziš? V čem se razlikujejo povedi? V prvi in tretji povedi vemo, kdo je izvedel dejanje. Preberemo lahko torej, kdo je **vršilec dejanja**. V drugi in četrti povedi pa tega ne vemo. Uporabili smo **trpnik**, pri katerem vršilca dejanja ni.

Zapomni si: pri trpnem načinu ni vršilca dejanja.

Če je vršilec dejanja izražen, govorimo o **tvornem načinu**, če vršilca dejanja ni, pa imamo **trpni način**. Zakaj pa sploh uporabljamo trpni način? Včasih vršilec dejanja **ni pomemben**, lahko ga želimo **zakriti** ali pa ga sploh **ne poznamo**. Pogledjmo si še nekaj primerov.

Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1985.

Okno je razbito.

Piškoti so bili skriti v omari.

V prvem primeru vršilec dejanja **ni pomemben**, glavna informacija je ta, kdaj so ustanovili podjetje. V drugem primeru želimo **zakriti** »krivca« oz. vršilca dejanja. V tretjem primeru pa **vršilca dejanja sploh ne poznamo** – ne vemo torej, kdo je skril piškote.

Zapomni si: trpnik uporabimo, ko vršilec dejanja ni pomemben, ko ga želimo zakriti ali ko ga ne poznamo.

Poglejmo si, kako se trpni način razlikuje od tvornega.

Zidarji so prejšnje leto zgradili hišo. = TVORNI NAČIN

Hiša je bila zgrajena prejšnje leto. = TRPNI NAČIN

V tvornem načinu (prvi primer) imamo **vršilca dejanja v imenovalniku** (zidarji), **predmet** pa v **četrtem sklonu** (hišo). Pri trpnem načinu je predmet iz tvornega načina, torej tisto, s čimer se nekaj zgodi, zdaj v **imenovalniku** (hiša). Vršilca dejanja **izpustimo**. Pri trpnem načinu je torej pomembno, komu ali čemu se je nekaj zgodilo, ne pa, kdo je to naredil.

V slovenščini poznamo **dva načina**, kako glagol uporabiti v trpnem načinu. Prvega smo že spoznali. Če si bil pozoren, si opazil, da uporabljamo glagolske oblike, ki se **končajo na -n oz. -t** (zgrajen, narejen, razbit, zalit ipd.). Drugi način je malce drugačen. Stvar, s katero se je nekaj zgodilo, je v imenovalniku, glagolu pa dodamo besedico »se«. Poglejmo si nekaj primerov.

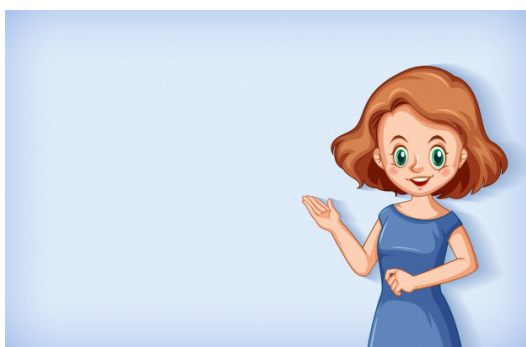
Kavo pijemo zjutraj. → *Kava se pije zjutraj.*

Iščemo novo stanovanje. → *Išče se novo stanovanje.*

Razbili so vazo. → *Vaza se je razbila.*

Kaj opaziš? Kava, novo stanovanje in vaza so vsi v **prvem sklonu**. To so stvari, s katerimi se je nekaj zgodilo. Tako kot smo spoznali že prej, **vršilec dejanja ni izražen**. Kaj pa se zgodi z glagolom? **Glagol** se v osebi in številu **ujema s samostalnikom** v prvem sklonu, dodali pa smo mu **besedico »se«**.

Zapomni si: pri drugi obliki trpnika samostalnik postavimo v prvi sklon, vršilca dejanja izpustimo, glagolu pa dodamo besedico »se«.

PAZI!

Pri drugem načinu (z besedico »se«) velikokrat naredimo napako. Samostalnik oz. stvar, s katero se nekaj zgodi, **postavimo v četrti sklon namesto v prvi**. Zakaj misliš, da se to zgodi? Poglejmo si par primerov.

Kava se pije zjutraj.

X *Kavo se pije zjutraj.*

Išče se nova hiša.

X *Išče se novo hišo.*

Pri trpniku, kot je uporabljen v prvem in tretjem primer, imamo velikokrat občutek, da je stvar, s katero se je nekaj zgodilo (npr. kava, nova hiša), v resnici to naredila sama (npr. kava pije samo sebe, nova hiša išče samo sebe). Iz tega razloga velikokrat uporabimo četrti sklon, s tem pa naredimo napako. Kot smo videli, mora biti **samostalni** vedno v **prvem sklonu**. Da se izognemo tem težavam, v takih primerih raje uporabimo **tvorni način**, glagol pa postavimo v **množino**. S tem izrazimo, da to počnemo na splošno.

Kava se pije zjutraj. → *Kavo pijemo zjutraj.*

Išče se nova hiša. → *Iščemo novo hišo.*

VAJE

Tvorne stavke pretvori v trpne.

Polili smo mleko.

Maja in Tine sta naredila domačo nalogo.

Učiteljica je odklenila učilnico.

Storili so napako.

Oče vsako jutro spi kavo.

Starejši brat je spekel čokoladno torto.

Stranišče na splakovanje so izumili leta 1596.

Poišči in popravi napake.

Gobe, ki se jih nabira v gozdu, moramo dobro oprati.

Išče se nove sodelavce.

Učence se bo izobraževalo tudi na področju zdrave prehrane.

REŠITVE

Tvorne stavke pretvori v trpne.

Polili smo mleko. > Mleko je bilo polito.

Maja in Tine sta naredila domačo nalogo. > Domača naloga je bila narejena.

Učiteljica je odklenila učilnico. > Učilnica je bila odklenjena.

Storili so napako. > Napaka je bila storjena.

Oče vsako jutro spi kavo. > Kava je spita.

Starejši brat je spekel čokoladno torto. > Čokoladna torta je spečena.

Stranišče na splakovanje so izumili leta 1596. > Stranišče na splakovanje je bilo izumljeno leta 1596.

Poišči in popravi napake.

Gobe, ki se jih nabira v gozdu, moramo dobro oprati. > Gobe, ki smo jih nabirali v gozdu, moramo dobro oprati.

Išče se nove sodelavce. > Iščejo nove sodelavce.

Učence se bo izobraževalo tudi na področju zdrave prehrane. > Učence bodo izobraževali tudi na področju zdrave prehrane.